

**INTERVIU CU
GEORGE
ARDELEANU**

„Prin opera lui Steinhardt am avut revelația unui om cu adevărat liber”, declară George Ardeleanu, membru al echipei care editează integrala scrierilor lui N. Steinhardt.

Citiți interviul realizat de Alina Purcaru ÎN » PAGINILE 8-9

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA » APARE SÎMBĂTA » WWW.SUPLIMENT.POLIROM.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

**AVANPREMIERĂ
EDITORIALĂ**

**Ultimii eretici
ai imperiului**

Vasile Ernu

Povestea a doi eroi din două lumi diferite: un bătrîn terorist care a încercat să-l asasineze pe Stalin și un tînăr scriitor specialist în tehnici de fraudare a băncilor.

ÎN » PAGINILE 10-11

NR. 243 » 3 – 9 octombrie 2009 » Săptămînal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

**Bobby Păunescu
ia examenul cu
Francesca**

Iulia Blaga

Roata s-a întors. Cristi Puiu i-a fost acum producător celui care l-a ajutat. Rezultatul se numește *Francesca*, iar premiera peliculei a avut loc pe 1 octombrie la București și o zi mai tîrziu la Iași.

ÎN » PAGINA 6

**Trei răspunsuri de
la Daniela Zeca**

Citiți o cronică a volumului *Istoria romanțată a unui safari* de Daniela Zeca, apărut în colecția „Ego. Proză” a Editurii Polirom, precum și răspunsurile autoarei la întrebările lui Bogdan Romaniuc.

ÎN » PAGINA 12

Filmele prind viață la Iași. Urmează și festivalul

Deși a beneficiat de o selecție excelentă, prima ediție a Iași International Film Festival s-a poticnit în promovare și programare. Un caz tipic de intenție extraordinară care poate eșua din lipsa de experiență a organizatorilor. Orice festival de film ia ființă în primul rînd pentru public, iar acesta a fost „cadorisit” la Iași cu titrări desincronizate, schimbări neanunțate, materiale de promovare insuficiente și redactate amatoricește – destul de departe de imaginea

„unuia dintre cele mai răsunătoare evenimente din aria cinematografică din Estul Europei”, așa cum îl anunța Asociația Română de Film Independent. Pînă la închiderea ediției, multe secțiuni ale site-ului www.iasifilmfest.ro nu fuseseră completate. Mesajul afișat: „În curînd”. Pentru la anul?

Citiți o cronică a primelor zile de festival realizată de Luiza Vasiliu ÎN » PAGINILE 4-5

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Performanța uluitoare a lui Traian Bănescu

Lucian Dan Teodorovici

Una dintre provocările rubricii de față este aceea că între momentul în care o scriu și cel în care poate fi citită trec, în general, aproximativ două zile. Suficient, de cele mai multe ori, ca tema articolului să fie, la momentul apariției sale, mult modificată de date noi, pe care n-aș fi avut cum să le anticipiez. Iar situația asta, vă mărturisesc, m-a făcut mai întâi să caut un mod de abordare a subiectelor nu întotdeauna foarte confortabil, iar în al doilea rând, trebuie să recunosc ușor amuzat, mi-a dezvoltat atenția mai cu seamă spre zona general-valabilului, decât spre cea a realității imediate.

Am venit cu explicațiile astea introductive ca să mă înțelegeți de ce îndrăznesc să-mi asum, preț de un text, o calitate de „barometru“, mai exact de instrument de măsurare a presiunii politice dinaintea mandatului prezidențial al lui Traian Bănescu, prin comparație cu presiunea din timpul acestui mandat. Întâmplarea a făcut să scriu și înainte de 2004 destule texte pe teme politice. Multe dintre ele cu un decalaj chiar și mai mare între momentul scrierii și cel al publicării. Nu-mi amintesc să fi avut însă aproape niciodată un disconfort atât de mare cum îl am în prezent, adică în ultimii cinci ani, văzând modul în care realitatea zilei îmi anulează textul, îl plasează în zona clișeului sau, uneori, chiar îl ridiculizează.

Mandatul lui Traian Bănescu, fie el abia primul sau singurul, viitorul apropiat o va arăta, a însemnat multe, dar în primul rând o accelerare incredibilă a evenimentelor. România politică a părut, în acest film, a fi dată pe *fast forward*, subiectele s-au derulat amestecate, aproape nici unul dintre cele aruncate pe piață neputând fi epuizat, din pricina faptului că, imediat, altul îi lua locul în prim-plan. E suficient să facem numai o recapitulare a temelor de presă din ultimele luni și-mi veți da dreptate. Unde e subiectul anchetării Elenei Udrea? Mai știți ceva de Mircea Bănescu și „afacerea cu armament“? Sînt sigur că ați uitat complet de un

așa-zis mare scandal, cum se anunța cel al afacerilor imobiliare pe linia Puiu Popoviciu – Ioana Bănescu. Toate aceste subiecte, plus multe altele, s-au născut doar pentru a-și trăi frageda pruncie, neajungînd vreodată nici măcar la nivelul pubertății. Au fost imediat înlocuite de altele.

Ne ducem însă prea departe în timp, chiar dacă e vorba doar de luni. Haideti să reducem la zile. Să vorbim despre referendumul pentru un parlament unicameral pe care *tocmai* l-a aruncat pe piață domnul președinte, scopul evident fiind acela de a deturna sensul real al alegerilor prezidențiale, mai exact, de a-i asigura lui Traian Bănescu prim-planul. Am scris și am subliniat cuvîntul *tocmai*. Cu toate astea, deși e un subiect atât de proaspăt și, mai ales, atât de scandalos, sînt convins că deja l-ați uitat sau sînteți aproape s-o faceți. Acum, în momentul în care scriu, n-avem noi timp de discuțiile astea vechi despre referendum, acum ne preocupăm problema cu Dan Nica și

cu posibila ieșire a PSD-ului de la guvernare, nu? Sigur, pînă sîmbătă, ziua în care, în cel mai bun caz, dvs. citiți articolul, s-ar putea ca deja să vă întrebați de ce fabulează asta pe un subiect uitat, precum cel cu Dan Nica, de vreme ce cu totul altceva e la ordinea zilei.

Ați înțeles ideea. Nu-mi mai ofer propriul exemplu. Nici n-are o prea mare relevanță, de vreme ce mulți publiciști sînt în aceeași situație. Ce e cu adevărat important, iar asta se poate deduce și din ceea ce am scris mai sus, e că niciodată vreo conducere a României nu ne-a ținut mai aproape de starea de circ și mai departe de lucrurile care ar fi trebuit să ne „pasioneze“ cu adevărat, precum problemele sociale ale țării, precum incapacitatea de a funcționa a acestui guvern. Pentru că una dintre performanțele uluitoare ale lui Traian Bănescu e aceea de a ne fi mutat complet atenția spre bezmetica, dar spectaculoasă scenă politică, obligîndu-ne astfel să ignorăm aproape în totalitate, ținutii în fața televizoarelor,

că între timp în România s-a produs o dramă socială. Care, din păcate, e în creștere.

Îmi vine să cred, și probabil că nu exagerez foarte mult, că inclusiv șomerii României, chiar cei care au în față spectrul disperării, nu mai găsesc timp să iasă în stradă, să se revolte, să urle, să ceară să înțeleagă ce li se întîmplă. Sînt, la rîndu-le, destul de ocupați cu spectacolul pe care-l urmăresc la televiziuni.

Astfel, Traian Bănescu se poate mîndri cu o reușită demnă de istorie. Pentru că, sub conducerea lui, românii au reușit să-i contrazică pe romani, cei care, spunea Juvenal, au căzut într-o atât de mare letargie încît se mulțumeau doar cu pâine și circ. Sub conducerea lui Traian Bănescu, românii par a nu mai avea nevoie nici de pâine. Circul le e suficient. Iar secretul acestei noi „formule“, care i-ar face invidioși pe antici, e acela al circului care a părăsit arenele, intrînd zilnic în casele noastre prin intermediul televiziunii și schimbînd numerele de senzație cu viteza gloanțelor de mitralieră.

TEO

GHEO

ROMÂNII E DEȘTEPTI

Tricoul roșu

Radu Pavel Gheo

Mă plimb cîteodată pe stradă și privirea îmi cade pe cîte un tricou care mă face să mă simt bătrîn și, în același timp, mă enervează teribil. De fapt sînt vreo două soiuri de tricouri care îmi stîrnesc o astfel de reacție. Unul din ele e modelul „CCCP“, pe care stau scrise cu litere de-o palmă mare literele respective, alături de un desenuț cu seceră și ciocanul. Îl poartă tineri *yuppies* din Europa Occidentală și, de ceva vreme încoace, și tinerii urbani *cool* din Europa de Est. „CCCP“, scris cu chirilice, reprezintă inițialele celei mai oribile federații statale din secolul XX: *Soiuz Sovietkîh Șoțialisticeskih Republik*, adică Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice, coșmarul popoarelor din Est. Stat comunist, dictatorial și imperialist (deși nu și-a declarat niciodată față decît primul atribut), Uniunea Sovietică a fost și cel mai criminal stat al lumii din întreaga istorie modernă a omenirii – chiar dacă la concurență cu Germania nazistă și China populară –, iar destrămarea sa a adus bucuria a sute de milioane de oameni. Acum simbolul ei devine model de tricou șmecher și nume de bar de fițe.

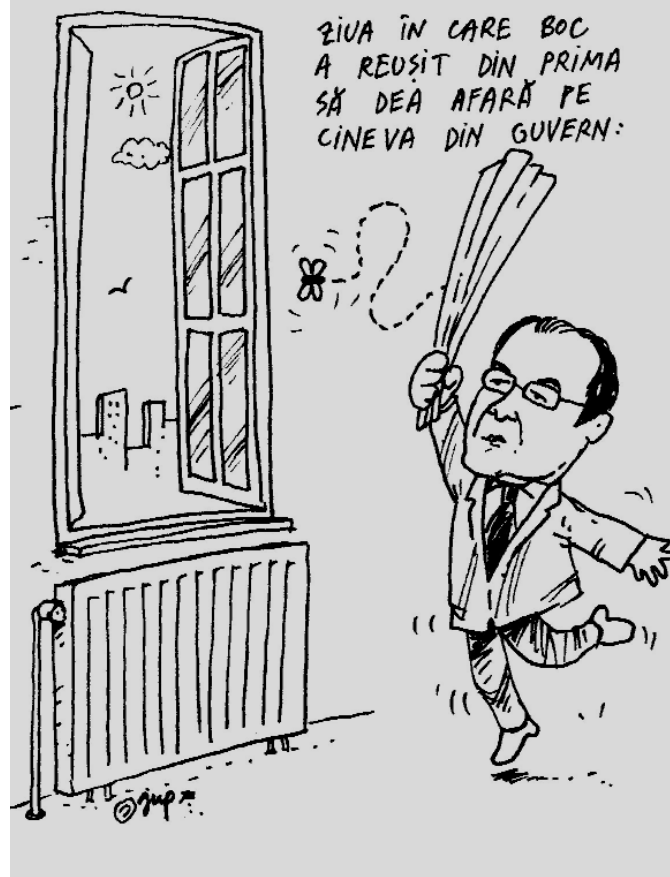
La fel de mult mă enervează tricourile pe care apare moaca presupus carismatică, bărbosă și înșăpăcată a lui Che Guevara, marele revoluționar comunist argentinian, care a murit relativ tînăr și relativ eroidic, nu înainte de a apuca să ucidă și el o mulțime de oameni – în numele revoluției, desigur. Dar nu realizările lui revoluționare au determinat apariția mitului Guevara, fiindcă „El Che“ n-a avut parte decît de un singur succes revoluționar, cel din Cuba, alături de Fidel Castro – spre norocul altor popoare și spre ghinionul cubanezilor, care, după dictatura lui Batista, au căzut în puțul comunist. Figura lui „interesantă“, de rebel sexy, inteligent și fanatic, precum și moartea sa, mitizată în timp, au contribuit mult mai mult decît revoluția la impunerea brandului Guevara și la succesul comercial al tricourilor, cănilor, genților, umbrelor cu fotografia lui Che Guevara pe fond roșu. Paradoxal, revoluționarul comunist a ajuns o sursă de profit remarcabilă pentru capitaliștii verofi.

Nu am văzut pînă acum tricouri cu svastica nazistă. Știu, e un simbol interzis, spre deosebire de combinația malefică dintre seceră și ciocan pe fond roșu. N-am văzut nici tricouri cu alți lideri

carismatici. Cu Hitler, de exemplu. Da, și el e interzis, dar și dacă n-ar fi, tot nu s-ar tipări pe tricouri: fața aceea cenușie, de funcționar austriac cu mînecuțe și cu o mustăcioară ridicolă, nu i-ar stîrni nimănui libidoul revoluționar. Nici imaginea lui Stalin nu cred că ar avea foarte mult succes: e prea rotofei, prea burghez, prea bine hrănit față de asceticul Guevara. Și-apoi Guevara a luptat în trupele de gherilă. A fost un soi de erou romantic, la care bănuiesc că visează cei plictisiți de tihna, bunăstarea și monotonia din societatea consumistă occidentală.

Naivitatea occidentalilor de stînga, deși enervantă, e cumva de înțeles, fiindcă se întemeiază pe ignoranță. Cînd însă niște tineri sau chiar maturi din Europa de Est se așează cu Guevara sau cu CCCP pe piept, mă apucă fiorii. Chiar așa de scurtă să fie ținerea noastră de minte? Nu mai există alte simboluri ale revoltei și ale refuzului de a te înregimenta? Sau stînga a devenit *cool* pe nesimțite, în nici douăzeci de ani de la revoluțiile anticomuniste din Est? Nu pricep. Dar știu că, dacă revoluția mondială ar fi învins, iar cei de teapa lui Guevara ar fi stăpînit lumea, acești *yuppies* purtători de tricouri stîngiste fie ar fi fost judecați în tribunale populare, împușcați sau trimiși în gulaguri, fie ar fi devenit niște activiști cenușii și găunoși, care s-ar fi bucurat de privilegiul de a nu avea cartelă la piine, unț, zahăr ori ulei. Căci tuturor ne place Cuba, dar nici unul din noi nu ar vrea să trăiască precum un cubanez.

SUPLIMENTUL LUI JUP

COPIII ÎNVAȚĂ ACTORIE ȘI REGIE

Dinozaurii de mâine se pregătesc la KINOdiseea

Știu trei copii care, după ce s-au întors de la atelierul de efecte speciale al Festivalului KINOdiseea, n-au mai vrut să se spele pe față ca să nu li se ducă sîngele pictat de Mari Tempea. Am mai auzit de o fetiță care a izbucnit în plîns cînd atelierul de regie film ținut de Iulia Rugină și Gabriel Achim, la Cinema Gloria, s-a terminat. Alexandra a fost la atelierul de actorie susținut de Maria Dinulescu și Laurențiu Bănescu și, pentru că a fost Regina Egiptului și a stat pe tron, pe cînd ceilalți copii erau doar servitori, a vrut să vină și la regie. (Dar acolo toți copiii au stat pe „tron” pentru că toți au fost regizori prin rotație.) Într-un alt atelier, singurul care a avut o singură ședință, Daniela Diaconescu le-a explicat copiilor cum e cu costumele.

Iulia Blaga

„Cadrele sînt lipite cu un lipici care nu se vede”

Pentru adulți (în principal mămici care au stat în spate agițindu-și arătătorul), atelierele din cadrul primei ediții a Festivalului Internațional de Film pentru Copii KINOdiseea (organizat între 22 și 27 septembrie de Asociația Culturală SCRIPT și Metro-polis Film) au fost un show în sine. Gratis și pentru cei mari, și pentru cei mici. (Doar intrarea la filme s-a taxat.) Bașca, la final copiii au primit și cadouri – DVD-uri cu filme și reviste, plus diplome semnate de Daniel Mitulescu, directorul festivalului. Poți să îi ții atenți momindu-i cu cadouri? Depinde. M-a distrat să-l văd pe criticul de film Mihai Fulger făcînd pe durul („Copii! Stați liniștiți!”), dar e evident că, dacă nu vorbești tare, nu spui lucruri inteligibile și nu găsești modalitatea de a-i pune pe copii la treabă, îi pierzi cît ai zice *Ice Age* (care e filmul lor preferat de la catralioane de kilometri distanță).

În Clubul Țăranului Român din incinta Muzeului Țăranului Român (la MTR s-au ținut atelierele și proiecțiile, precum și la Cinema Gloria) s-au scos mesele, iar băncile au fost puse în semicerc. Pe scenă sînt reflectoare, un scaun de regizor, o masă. Pereții sînt plini de fotografii cu Catinca Untaru, primul copil român care a jucat într-un film american de prestigiu (*The Fall*, de Tarsem Singh, produs de David Fincher și Spike Jonze). Catinca e acum o domnișoară care dă interviuri și are o coafură șic. Joacă Macao între filmele pe care le vede în calitate de jurat. Face parte din juriu, alături de micii regizori Marc Solomon (băiatul Adei și al lui Alexandru Solomon) și Luca Istodor (băiatul Iaromirei Popovici și al lui Eugen Istodor), precum și de micii actori Marian Bratu și Timotei Duma.

Cei care au susținut atelierele au venit cu metodele proprii, adaptate domeniului. Dacă la actorie și la regie a fost mai ușor să implici toți copiii, punîndu-i să (se) joace, la efecte speciale Alma Cazacu a preferat să se folosească de un proiector și să explice cum e cu morphing-ul, cu împușcăturile și exploziile, chiar și cu efectul „bullet time”. Întrebările sînt de toate felurile, dar te miri că cel puțin un sfert din copii desenează în Photoshop și știu diferența dintre 2D și 3D. Cînd află însă că urmează să vină o doamnă să-i picteze, se întorc din minut în minut să vadă dacă n-a apărut. Îi interesează totuși cum „muș-

că” rechinul în filme, cum „se spînzură” actorii și tot ce are legătură cu dinozaurii.

Cei care au fost la atelierul de regie film nu au învățat doar să strige „Motor!”, dar au și putut comenta o secvență din *Amadeus* (!), de Milos Forman. „Cum sînt îmbrăcați actorii?” „Ca pe vremuri.” „Cine e personajul principal?” „Omu’ ăsta.” „Ce observăm în spate?” „Decorurile.” „Cum sînt decorurile?” „Foarte frumoase.” „Vedeți că fragmentul e format din mai multe cadre lipite între ele?” „Da, dar nu se vede lipiciul, pentru că e ca imaginea. (...) (n.red. – despre peruca lui Tom Hulce) Omu’ ăsta are o căciulă de blană în cap?”

» Aceasta e viitoarea generație de actori și regizori? De ce nu? Îi plac dinozaurii, dar știe deja să se bată pentru locul ei. „Eu m-am așezat primul”, s-a auzit cînd a trebuit să urce toți pe scenă și să ocupe, inevitabil, și scaunul de regizor.

Gabriela Adameșteanu, Petru Cimpoșu și Dan Lungu în Spania

Gabriela Adameșteanu, Petru Cimpoșu și Dan Lungu participă la cele două sesiuni ale colocviului „Literatura română în Spania”, desfășurat marți, 6 octombrie.

La prima sesiune, care are loc între orele 17.00 și 19.00, „A fi scriitor în România

înainte de și după 1989”, scriitorii vor vorbi despre experiențele lor de viață și despre creațiile lor literare înainte și după 1989.

Vor fi dezbătute teme precum „Libertatea de expresie și cenzura”, „Psihiatria, ideologia și dictatura”,

„Identitatea artistică românească” etc.

La cea de-a doua sesiune (19.30-21.00), „Literatura română în limba spaniolă”, vor avea loc prezentări de carte, la care vor participa editori, traducători și scriitori. Gabriela Adameșteanu

va citi din *Dimineață pierdută/ Una manana perdida*, apărută la Editura LUMEN (RHM), 2009, în traducerea Susanei Vasquez, Petru Cimpoșu din *Simion liftnicul/ Un santo en el ascensor*, apărută la Editura Icaria-Intermon Oxfam, 2009, în

traducerea lui Javier Marina și Dan Lungu din *Sînt o babă comunistă!/ Soy un vejistorio comunista!*, Editura Pre-Textos, 2009, în traducerea lui Joaquin Garrigos.

Cele două sesiuni ale colocviului din 6 octombrie vor beneficia de traducere simultană. Traducerile în limba spaniolă au apărut prin intermediul programului Translation and Publication Support Programme – TPS (2007-2008).

IAȘI INTERNATIONAL FILM FESTIVAL

Un eveniment pentru care nimeni n-a fost pregătit

De vineri, 25 septembrie, zi în care a început Festivalul Internațional de Film de la Iași (IIFF), mă tot întreb cum să scriu despre el. Să spun că mi s-au confirmat, din păcate, cele mai sumbre așteptări legate de eveniment, sau să mă bucur, cu recunoștință în priviri, că avem și noi în sfârșit un festival de film?

Înainte de premiera *Amintirilor din Epoca de Aur*, scaunele au fost pregătite pentru invitați. Publicul poate fi remarcat cu greutate în cadru, ceva mai sus

Luiza Vasiliu

Am ales, destul de previzibil, prima variantă, deși am sperat până în ultimul moment că, dacă CNC-ul a hotărât să finanțeze cu o sumă atât de importantă un festival debutant, înseamnă că a garantat, într-un fel, pentru reușita lui. Desigur, în momentul în care scriu, mai sînt încă trei zile pînă la final, așa că n-o să formulez nici un fel de concluzii. Mă voi mulțumi doar să trec în revistă câteva mirări pe care le-am avut în ultimele zile.

Premisele erau oricum îngrijorătoare: un festival internațional plasat într-un oraș în care sălile de cinema sînt mereu goale, în care Victoria și Republica au scaune cu tapiteria smulsă și huse de autobuz sătesc, în care doar premierele de gală (maximum două pe an) mai pot umple o sală. În plus, festivalul se desfășoară între 25 septembrie și 3 octombrie, exact înainte de începerea anului universitar – or, e lucru știut că publicul unui festival de felul IIFF-ului e alcătuit majoritar din studenți. O vreme am crezut că organizatorii au făcut niște studii înainte, că știu cu ce fel de public au de-a face și că au pregătit o strategie răsunătoare ca să facă din festival un adevărat eveniment cultural al orașului. Primele afișe au apărut însă cu două zile înainte de deschidere, într-un Iași care habar n-avea că urmează să găzduiască un festival internațional de cinema.

Totuși, vineri, 25 septembrie, în fața cinematografului Victoria se adunase o mulțime de lume. E drept că s-a intrat pe bază de invitații (cîteva bilete s-au vîndut în ultima clipă), împărțite generos sponsorilor, partenerilor,

primăriei, parlamentarilor, jandarmilor etc. Deschiderea oficială era anunțată la ora 19.00, dar în sală s-a intrat de-abia o oră mai tîrziu (președintele festivalului, Ciprian Alexandrescu, și-a cerut scuze pentru întîrziere și a spus că organizatorii și-o „asumă”, la fel cum își asumă și viitoarele greșeli inevitabile la o primă ediție. Nu știu de ce i se pare domnului Alexandrescu că asumarea echivalează instantaneu cu absolvirea de greșeală.). Publicul parcă venea din două lumi complet diferite: pe de o parte, oameni din lumea filmului sau pur și simplu obișnuiți ai sălilor de cinema, pe de alta, domni și doamne în sacouri, pentru care ieșitul la film e ca un mers la teatru plus molfaitul de popcorn. Deschiderea oficială a fost făcută (ca și la TIFF, cu cîteva luni în urmă) de prima parte a *Amintirilor din Epoca de Aur*, filmul produs de Cristian Mungiu. Probabil că alegerea a fost motivată de implicarea în proiect a mai multor ieșeni (Mungiu însuși și actorii de la Național, Teo Corban, Ion Sapdaru și Călin Chirilă), iar proiecția *Amintirilor* a fost, în ciuda întîrzierii cu care a început, un succes. S-a rîs și s-a aplaudat la fiecare din cele patru legende urbane care populau înainte de '89 imaginarul colectiv. Deși inegale ca valoare (cel mai bun mi s-a părut cel regizat de Hano Höfer), scurtmetrajele au fost o introducere foarte bună în atmosfera de festival. Conta, desigur, și continuarea lui.

Nimeni n-a cucerit pe nimeni

Pe hîrtie, IIFF pare a fi unul din cele mai bune festivaluri de la noi. Selecția,

făcută de Anca Grădinariu, directorul artistic al IIFF, adună o sumedenie de filme excelente (160 în total), aduse de la Berlin, Cannes, Sundance etc. Juriul, condus de Anamaria Marinca, e alcătuit din profesioniști ai cinemaului. Dacă n-ar fi și organizarea la mijloc, aproape c-ai putea spune că te afli pe mîini bune. Însă nu te afli. Programul e tipărit pe o foaie A5 și, ca să-ți dai seama ce film vrei să vezi, ai nevoie de o lupă în mînă și un cip IMDB implantat în cap (pentru că, în afară de titlu, nu mai există nici o informație despre filme). În plus, există vreo 3-4 variante ale programului (ieri seară mi se părea că cel de pe Internet e mai aproape de adevăr, dar între timp am aflat că cel afișat la Victoria e mai „la zi”). La IIFF, aproape orice proiecție se poate transforma în proiecție-surpriză. Mergi la cinema sperînd c-o să vezi un film, și vezi altul. Așa au pățit cîteva actori de la teatrul din Piatra Neamț, care au venit luni special la Iași ca să vadă în secțiunea „Romanian Days” două scurtmetraje în care jucaseră. La finalul proiecției, i-au întreat pe băieții de la Glendale de ce scurtmetrajele lor nu s-au dat. Răspunsul (organizatorii au schimbat cele două calupuri între ele, filmele cu pricina rîlînd cu o zi înainte) a venit ca o simplă constatare și fără nici un fel de scuză.

Aș putea povesti în continuare despre priveștiștea dezolantă din sala de la Casa Studenților, în după-amieze în care studenții stăteau la coadă la cazări în Tudor și în Copou, despre întîrzierile de 10-15 minute cu care încep mai toate proiecțiile, despre programări și reprogramări în care te pierzi, despre voința și răbdarea de care ai

De la caca maca la caca max

Bună ziua, sînteți supraviețuitori în Panama? Nu, nu știți ce e aia Panama, chit că vă sună ca o vorbă de duh a românului, intraductibilă în alte zone geografice: pana mea! Sînteți, pardon!, sîntem supraviețuitorii unei țări în faliment.

Dacă răsfoiți revista asta, înseamnă că mai aveți bani să o cumpărați. Un leu cincizeci înseamnă pentru noi toți – eufemistic vorbind – un caca maca în momentul de față. Un leu cincizeci va însemna – în cîteva luni de

zile, fix după alegeri – un caca max pentru toată lumea. Un caca max este distanța de la televizorul capitalist al lui Andrei Georghe, în care niște cetățeni fac *life-jumping* prin țări exotice, la realitatea lipicioasă care ne așteaptă. În mersul ăsta legănat, cu atracție gravitațională zero, în care Pămîntul are perspectiva unui puchi, se mișcă și aleșii noștri. Imponderabilitatea e mai periculoasă decît drogurile președintelui Băsescu: ea te aruncă mai repede în maro decît parcurgerea distanței cromatice

de la verde la roz.

Dacă primiți revista asta gratis, înseamnă că mai sînteți beneficiarii vremurilor astea de marketing-mocăciune. Marketingul-mocăciune se va transforma, în curînd, în marketing-mortăciune. Țara nu va mai avea bani să se vîndă – nu că ar fi făcut-o pînă acuma. Iar noi toți, beneficiarii direcți sau indirecti ai statului, ne vom privi cardurile goale mai urît decît am face-o în fața septuagenarilor nuzi, înșirați ca rapița în fața trenului, lîngă plaja de la Eforie Sud.

Trăim într-o țară aflată în faliment, dar care remaniează guverne așa cum, altădată, niște doamne Păturică din Români-ca, ajunse aiurea în vîrfurile piramidei sociale, remaiu ciorapi. Sau cum, tot altădată, „nește” cocoane de Gostat strîngeau mai multe cruci din partea cetățenilor patriei, decît strînge Dumnezeu într-o sută de ani. E bine să ne amintim de vremurile alea: le vom retrăi mai curînd decît ne așteptam.

La ultimul recensămînt, am ieșit cam 19 milioane. De proști. De proști care, timp

LA LOC teleCOMANDA

Alex SAVITESCU

de 19 ani, au votat cu lacrima, nu cu creierul. Și care, astăzi, se miră că a ieșit bilci la Guvern mai ceva ca atunci cînd Pîrlîci, un cetățean sărac cu duhul din satul socrilor mei, și-a vîndut duminica, la tîrg, vaca pe o bicicletă cu șapte melodii; iar bicicleta aia a dat-o, cîteva luni mai încolo, pe un Trabant: unul care nu avea motor, dar, na!, avea omul mașină. Am făcut credite la bănci care ne-au depășit veniturile, ne-am pus

termopane și ne-am făcut mobilă cu spoturi luminoase, ne-am luat prima și a doua mașină și ne-am amăgit că astea sînt semnele unei prosperități nemuritoare. Iar în timpul ăsta, am ales niște golani în posturi de conducere, lûxînd semantica limbii și făcînd sinonimii schizofrenice între pramatii și conducători.

În țara asta aflată în faliment și în remaniere guvernamentală, îi mai arde cuiua să se uite la televizor?

Aminții din *Epoca de Aur*, proiect coordonat de Cristian Mungiu, a avut premiera în deschiderea festivalului ieșean

nevoie ca să mergi la un film de la IIFF, despre lipsa incredibilă de informație (site-ul oficial are în continuare secțiuni la care nu s-a scris nici un rând). Dar mă opresc, prevăzând deja reacția „oficială”. Mi-am dorit ca festivalul ăsta să știe să-și cucerească publicul, să-l îndrume inteligent spre sala de cinema. Deocamdată, nimeni n-a cucerit pe nimeni. Ba mai mult, după câteva experiențe nefericite, îi înțeleg pe cei care au renunțat să mai iasă din casă doar ca să nimerească la alt film decât cel pe care voiau să-l vadă. Eu voi continua să merg până în ultima zi, pentru că filmele sînt bune și pentru că deja așteptările mele s-au prăbușit pînă aproape de nivelul mării.

Nu mă convinge în nici un fel scuză primei ediții. Aș fi avut toată înțelegerea din lume dacă ne-am fi aflat prin 1990-1991, cînd de-abia învățam cum se face o lansare de carte. Dar au trecut 20 de ani, TIFF-ul e la a opta ediție, Anonimul a avut timp să și moară, regulile unei bune organizări de festival sînt deja *common knowledge*. Ca să nu mai spun că cei de la Aso-

ciația Română a Filmului Independent (organizatorii IIFF) au mai mers probabil și pe la alte festivaluri din lume, ca să știe acea listă interminabilă de „așa nu” (nu subtitrare decalată, nu voluntari fără training etc.). Așa cum arată deocamdată, IIFF e un festival pentru care nimeni n-a fost pregătit, nici publicul lui, nici organizatorii. Ar fi trebuit, poate, ca prima ediție să fie o ediție-experiment, cu filme mai puține, dar mai bine mediatizate, cu o echipă care să-și cunoască bine publicul și care să știe cum să și-l atragă de partea ei (eventual cu o campanie bine gândită făcută din timp). Poate e prea devreme ca IIFF-ul să „se vrea a fi”, așa cum scrie pe site și în *booklet*, „unul din cele mai mari festivaluri internaționale de film pentru publicul larg din Estul Europei”.

Un singur eveniment IIFF m-a entuziasmat

În final, le recomand totuși cititorilor „Suplimentului” să meargă măcar sîmbătă la cinema, cînd se vor proiecta

filmele cîștigătoare la cele cinci secțiuni din competiție; sînt convinsă că ele vor fi foarte bune. Și nu uit să amintesc de seara de sîmbătă, 26 septembrie, cînd s-a proiectat *The Boat that Rocked* (r. Richard Curtis), o comedie plină de energie despre un post de radio pirat din anii '60, cu o distribuție impresionantă (Kenneth Branagh, Philip Seymour Hoffman ș.a.) și o coloană sonoră deosebită (Stones, The Who, Dylan, Cohen).

A fost singurul moment cînd am avut senzația că mă aflu într-adevăr la un festival de cinema, sala a aplaudat și-a rîs cum nu se mai întîmplase din zilele bune ale *Victoriei*, iar proiecția a fost urmată de o discuție extrem de interesantă despre radiourile pirat din Europa. Pînă acum, seara *The Boat that Rocked* a fost singurul eveniment IIFF care m-a entuziasmat. Poate că pînă sîmbătă, cînd se încheie festivalul, vor mai fi și altele, despre care mă voi bucura teribil să scriu, mulțumită că previziunile sumbre mi-au fost totuși contrazise.

Pe lîngă festival

George Onofrei

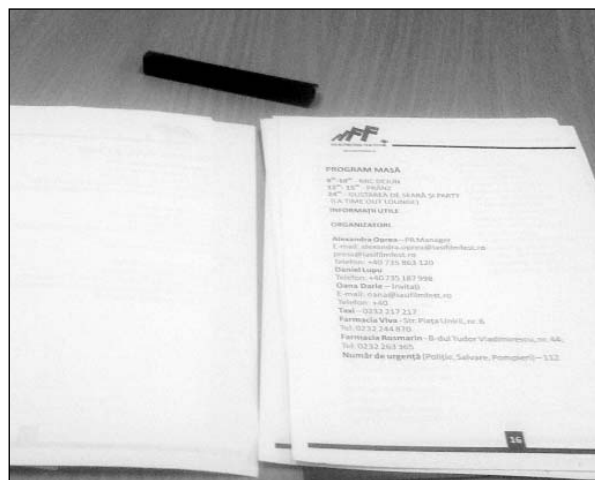
(contribuții: Jean Cocteau, Gheorghe Nichita)

În mod normal, cuvintele primarului sînt de ajuns. Ale oricărui primar, pentru că el este întîistătorul. Dacă nu se pricepe chiar la orice, are consilieri de nădejde care nu-l lasă să se facă de rîs. Așa merg treburile, așa se cuvine, de asta plătim taxe.

De asta plătim taxe, ca să avem în urbe evenimente culturale. Dar degeaba am plăti taxe dacă nu am avea primar și Primărie, pentru că nu ar avea cine să le încaseze. Corect. Degeaba ar avea municipalitatea bani, dacă nu i-ar și cheltui (știm cu toții că agoniseala ține de altă lume, a mogulilor). Așa cum spunea Jean Cocteau, „misterul își are propriile mistere, iar deasupra zeilor se află alți zei. Noi îi avem pe ai noștri, ei pe ai lor”.

Așa cum spunea primarul Gheorghe Nichita în *booklet*-ul Iași International Film Festival, „cinematografia este una dintre pietrele de temelie ale expresiei culturale universale, reușind să stabilească punți de comunicare între oameni aparent diferiți”. Jean Cocteau spune: «cinematograful este un vis pe care-l trăim împreună».

Pe de altă parte, așa cum mai spunea Jean Cocteau, „una dintre caracteristicile visului este că nimic nu ne surprinde în el. Fără regrete, sîntem de acord să

„Bookletul” IIFF

coexistăm pe durata lui cu străini, complet ruși de obiceiurile și prietenii noștri”.

Din altă perspectivă, Gheorghe Nichita este de părere că „din scaunul spectatorului, perspectivele ne sînt multiplicăte, iar orizontul naturii umane ne apare larg deschis înțelegerii noastre”.

Iar Jean Cocteau ar concluziona: „Dacă mulțimea ar trebui să aleagă cine e acela menit crucificării, ea l-ar salva întotdeauna pe Barabas”. Am încheiat citatele.

www.fnt.ro

Biletele se găsesc la casele de bilete de la:
Teatrul Național, Teatrul Odeon, Teatrul L.S. Bulandra, Teatrul Mic, Teatrul de Comedie, Opera Națională, precum și la www.bilete.ro

FESTIVALUL NATIONAL DE TEATRU

31 octombrie - 8 noiembrie 2009

PRODUCĂTOR: UNITER

CO-PRODUCĂTOR: TVR

CU SPRIJINUL: BRITISH COUNCIL, loteria română, SONY, VAL DUNA

FINANȚATORI: Ministerul Culturii, Culturii și Patrimoniului Național, CONSILIUL GENERAL AL MUNICIPIULUI BUCUREȘTI, Primăria Municipiului București

CO-ORGANIZATORI: ARCIUB, INSTITUTUL CULTURAL R. O. M. A. N.

SPONSORI: BRITISH COUNCIL, loteria română, SONY, VAL DUNA

Parteneri de tradiție: MEDIA, Gîndul, Scena.ro

Parteneri media: COCOR, 107.3, COTIDIANUL

Parteneri media online: JURNALUL

DUPĂ 20 DE ANI.
POVEȘTI ADEVĂRATE

luni - joi de la 15.30

cultural.srr.ro
dupa20deani.radiocultura.ro

Radio România Cultural

DUPĂ CE A FĂCUT FACULTATEA DE FILM „LA CRISTI PUIU ACASĂ”,

Bobby Păunescu ia examenul cu Francesca

„Îmi vedeam de ale mele, scriam la *Aurora*, când m-a sunat Anca (n. red.– producătorul Anca Puiu, soția lui Cristi Puiu) să-mi spună că Bobby a scris un scenariu. «Și cum e?», «Măi, mie îmi place», rememorează Cristi Puiu împrejurările în care a făcut cunoștință cu lungmetrajul de debut al celui care i-a cofinanțat *Moartea domnului Lăzărescu*

și alături de care a înființat firma de producție Mandragora Movies. Roata s-a întors. Cristi Puiu i-a fost acum producător celui care l-a ajutat. Rezultatul se numește *Francesca*, iar premiera peliculei a avut loc pe 1 octombrie la București și o zi mai târziu la Iași, în cadrul Iași International Film Festival.

Iulia Blaga

Bobby Păunescu e un personaj derutant. Aparține uneia dintre cele mai controversate familii din România (cunoscută mai ales sub numele de Clanul Păunescu), este un bărbat bogat, logodit cu o femeie frumoasă pentru care, s-a spus, a și făcut filmul: să-i ofere rolul principal pe care nimeni nu i-l-a mai dat pînă acum. A petrecut mulți ani în Italia, unde tatăl său se ocupa de comerț exterior înainte de 1989. A revenit în România și s-a ocupat de afaceri, dar, în loc să stea prin Bamboo, a ales să sprijine cinematografia locală investind într-o casă de producție și într-unul dintre cei mai talentați regizori români.

Așa că e derutant să vezi că *Francesca* este opusul sumei ideilor pe care le-ai putea avea despre Bobby Păunescu, dar nu poți să nu remarci, dincolo de simțul cinematografic al regizorului, abilitatea omului de afaceri care a simțit momentul ideal pentru debut. „Nu e vorba de plictiseală”, spune Bobby Păunescu, când criticul Tudor

Caranfil îl compară cu milionarul american Howard Hughes (pasionat în egală măsură de avioane și de filme) și îl provoacă aruncînd nada plictiselii. „Nu e vorba de plictiseală pentru că ceea ce fac eu îmi ocupă tot timpul”, spune el, amintindu-și momentul 2007 când președintele României a venit „alb la față” într-un studio TV (nu spui care...), gata să intre în direct. Era chiar seara în care Nicolae Romulus Mailat o violase și ucisese pe Giovanna Reggiani. Acela a fost declicul – o criză politică, dar și o frondă personală pentru cel care considerase Italia a doua sa casă.

Bobby Păunescu nu ține să facă cinema cu orice preț. „În cazul în care voi mai avea o poveste care să mă motiveze, probabil că voi mai face un film sau mai multe, dar nu voi regiza numai de dragul de a face film.” Pentru cineva care spune că a făcut facultatea de film „la Cristi Puiu acasă” și pentru care teoria a fost un curs intensiv la School of Cinematic Arts din Los Angeles (terminat cu un scurtmetraj, singurul film înainte de *Francesca*),

este vorba despre un debut cel puțin onorabil. *Francesca* e un film despre crize de identitate (personale și colective) și despre personaje care-și caută punctul de sprijin în altă țară. La varianta cu plecatul din țară mai mulți membri ai echipei subscriu. Monica Bărlădeanu, interpreta rolului principal, a fost și ea plecată o vreme din România. Doru Boguță e din Republica Moldova, dar s-a stabilit la București. Directorul de imagine Andrei Butică a găsit similitudini între viața lui și cea a personajelor, în timp ce Doru Ana chiar a încercat să fugă din țară la 14 ani, gest soldat cu o bătaie la Miliție.

Relațiile gen Woody Allen-Mia Farrow mă încurcă

Pentru Monica Bărlădeanu, primul rol principal într-un lungmetraj a fost și un prilej de a se cunoaște mai bine. „M-a interesat foarte tare să o joc pe Francesca pentru că rămîne un personaj discutabil, care nu e alb, nu e imaculat, care are o inerție în relațiile pe

» **Francesca îi are în distribuție pe: Monica Bărlădeanu (foto), Doru Boguță, Luminița Gheorghiu, Teo Corban, Mihai Dorobanțu, Doru Ana, Ion Sapdaru. Imaginea: Andrei Butică. Montajul: Ioachim Stroe. Scenografia: Mihai Dorobanțu.**

care le menține, care e inocentă, dar și responsabilă, care greșește fiind uneori și agresivă. Toate aceste nuanțe care fac din personaj un om m-au stimulat și m-au făcut să-l înțeleg mai bine, și să mă înțeleg și pe mine mai bine. (...) La început am crezut că te numești actor atunci când reușești să plîngi. De fapt, ești actor când simți onest. Atunci lacrimile nu sînt decît o consecință. Nu poți să le falsifici.”

După ce Cristi Puiu a citit scenariul scris de Bobby Păunescu și a remarcat simțul acestuia pentru dialog, s-a văzut – recunoaște azi – în fața unui proiect care îl depășea. „Pe mine m-a încurcat. Bobby vroia să facă filmul repede. Dar ce m-a incitat a fost un amănunt extra-cinematografic. Pe mine relațiile gen Woody Allen-Mia Farrow sau John Cassavetes-Gena Rowlands mă încurcă. Mă așteptam ca relația lui Bobby cu Monica să explodeze pentru că filmările au fost un coșmar. Bobby a intuit asta și, pe perioada filmărilor,

n-au mai locuit împreună. Dacă Monica rata rolul, rata și filmul lui Bobby. Dacă Bobby rata filmul, cariera Monicăi ar fi avut de suferit. Dar filmul a ieșit bine pentru un debut. E cât se poate de onorabil (sînt cîteva secvențe care sînt cel puțin pe gustul meu). Iar Bobby și Monica încă sînt împreună.”

După ce a deschis secțiunea „Orizzonti” la Festivalul de la Veneția, Francesca se află într-un traseu festivalier pe care echipa filmului îl împletește cu lansarea locală. Întors de la Festivalul din Rejkavíjk, Bobby Păunescu participă alături de echipă la lansarea filmului în Iași, Cluj, Timișoara, Craiova, Constanța, Arad, Oradea, Botoșani, Sibiu și Brașov. În acest interval, regizorul și Monica Bărlădeanu vor da o fugă și în Coreea de Sud pentru a participa la Festivalul de la Pusan. Tot în octombrie filmul intră și în cinematografele din Italia, în negocieri fiind distribuția lui în Belgia, Olanda, Anglia, SUA și Spania.

Breaking the Waves de Lars von Trier, lansat în cel mai bun an al teatrului sibian

Stagiunea Teatrului Național „Radu Stanca” a avut parte de o deschidere spectaculoasă. *Breaking the Waves – Viața binecuvîntată a lui Bess*, în regia lui Radu Alexandru Nica, s-a bucurat de mare succes. Spectacolul bazat pe scenariul filmic al lui Lars von Trier, jucat pe 18 septembrie, a depășit așteptările celor ce îndrăgesc filmul, a lecuit scepticii și i-a uluit pe cei ce se întîlneau pentru prima dată cu povestea lui Bess McNeill, interpretată de Ofelia Popii.

Veronica D. Niculescu

După o vară în care singura legătură a sibienilor cu teatrul a fost suvoitul de reacții stîrmit de *Faust* la Edinburgh, cea dintîi premieră de pe scena Teatrului Național „Radu Stanca” s-a jucat cu casa închisă și s-a bucurat de un succes uriaș.

Breaking the Waves era așteptat cu nerăbdare încă din vară, când regizorul sibian Radu Alexandru Nica își anunțase intenția. Prea mare îndrăzneală să faci teatru după un film atît de celebru, au comentat cei sceptici. Minunat, au exclamat cei dispuși să lase la ușă imaginile de pe ecran și să vadă povestea mutată pe scenă. Rezultatul este remarcabil. Spectacolul a ținut sala cu sufletul la gură, iar la final actorii au revenit de multe ori să culeagă aplauzele ce nu se mai terminau.

De vorbă cu Dumnezeu tău

Breaking the Waves este o poveste despre sacrificiu și credință, despre iubirea absolută, deznădăjduită. Bess McNeill, o tînără simplă și naivă, care vorbește cu un Dumnezeu doar al ei într-o biserică fără clopote, obține permisiunea de a se căsători, deși este handicapată mintal, iar în satul scoțian unde trăiește acest lucru este greu acceptat. Fericirea ei este de scurtă durată, căci Jan trebuie să se întoarcă la muncă, pe platforma petrolieră. Îndrăgostită și zdruncinată de golul în care își poartă iubirea, Bess trăiește doar pentru a vorbi la telefon cu iubitul ei și rugîndu-se să se întoarcă. Va fi și mai tulburată cînd

ruga ei îl va aduce acasă, însă paralizat după un accident. Jan o va îndemna să facă dragoste cu alți bărbați și să îi povestească detaliile – fiindcă, spune el, nu poți trăi dacă uiți iubirea. Crezînd că astfel îl salvează, Bess se supune. Dar Dumnezeu ei o să tacă, iar finalul va fi tragic.

Curat, emoționant, inventiv

Radu Alexandru Nica a reușit să creze un spectacol curat și emoționant, o poveste care nu copiază deloc filmul, ci inovează pe multe planuri. Scenografia poartă semnătura lui Dragoș Buhagiar, muzica e compusă de Vlaicu Golcea, iar proiecțiile video sînt realizate de Daniel Gontz. Este aceeași echipă cu care regizorul a lucrat la *Hamlet* și se simte o maturizare a acestei colaborări.

Spațiul care se recompune este de mare efect – balansoarul dragostei se transformă în pat de spital, cabinele telefonice devin schele sau pereți escadalați cu deznădejde, iar pe un ecran din fundal curg imagini din vremurile fericite ale lui Bess și Jan, în timp ce viețile lor curg acum în cu totul altă direcție. Muzica, sută la sută originală, este ca o rochie lucrată la comandă și care, alături de imagine, pune trupul poveștii și jocul actorilor în valoare. Și Daniel Gontz, și Vlaicu Golcea au mărturisit că a fost cel mai dificil proiect la care au lucrat vreodată în teatru.

Iar actorii, dintre care doar unii au văzut filmul, își joacă propria istorie fără să te trimită cu gîndul la peliculă. Povestea te soarbe de la început și

FOTO: Mihaela M. Chenescu

nu îți mai dă drumul pînă la final.

Ofelia Popii, interpreta lui Bess, s-a declarat încîntată de rol: „Este un rol extrem de interesant, pe mine mereu m-a atras zona asta mistică și a problemelor psihiatrice. Nu mă gîndesc foarte mult la rolul excepțional pe care l-a făcut Emily Watson, intenția mea nu este să fac ceva mai bun sau să mă compar... Rolul în sine mă încîntă foarte mult”, spune Ofelia Popii. Partenerul său din spectacol, Jan, este interpretat de Marius Turdeanu, actor venit din Tîrgu-Mureș.

Nu întîmplător

Radu Alexandru Nica a explicat alegerea sa: „În acest punct al vieții mele, am simțit intens nevoia să vorbesc despre un om al exceselor generoase – nu întîmplător femeie și nu întîmplător handicapat mintal, despre cît de

importantă e și cît curaj consecvent incumbă cunoașterea de sine (care nu e defel condiționată de intelect), despre dragostea care nu este dragoste pînă nu oferă totul, despre minunile care ne înconjoară și pe care, cu deorbantă prostie, ne obștinăm să nu le vedem, orbiți de orgoliu și de goana după iluzionismul spectacolului ieftin căruia îi permitem să ne domine”.

Constantin Chiriac: „Un moment de forță”

Constantin Chiriac, directorul teatrului sibian, se declară și el încîntat de noua premieră, precum și de următoarea, *Printesa Turandot*, în regia lui Andriy Zholdak (30 septembrie): „Prevăd un succes de public foarte mare pentru cele două spectacole și cred că vor fi evenimente cerute pentru turneele internaționale, ca *Faust* și *Electra*”,

spune Chiriac, adăugînd și că teatrul sibian a avut „cel mai bun an din istoria sa în 2009”. „E o demonstrație, un moment de forță pe care țin să-l fac, ca să arătăm că nu întotdeauna banii sînt principala sursă, ci inspirația și unicitatea proiectului. Pentru că atunci cînd te zbați, chiar dacă e un an de criză, reușești să găsești sprijin”.

Breaking the Waves – Viața binecuvîntată a lui Bess

Adaptare scenică de Sanda Anastasof

Regia: Radu Alexandru Nica

Scenografia: Dragoș Buhagiar

Muzica originală: Vlaicu Golcea

Video: Daniel Gontz

Distribuția: Ofelia Popii, Marius Turdeanu, Diana Fufezan, Ciprian Scurtea, Dana Talos, Liviu Vlad, Gelu Potzoli, Adrian Matic, Dan Glasu, Cristian Stanca.

Cultura se aude la radio

» Emisiunea „Suplimentul de cultură” a intrat în cel de-al patrulea an de difuzare la Radio Iași, atît Clasic, cît și FM (1053 Khz, 90.8 & 86.3 Mhz). Este un proiect inițiat de Radio Iași și revista „Suplimentul de cultură” care poate fi ascultat fără

întrerupere din toamna anului 2006, în fiecare vineri. Ora actuală de difuzare este 20.03. Timp de trei ani au fost intervievați unii dintre cei mai importanți actori culturali din România, au fost difuzate ediții speciale și a fost uitată

actualitatea. Radio Iași difuzează zilnic, de luni pînă vineri, „orizontala culturală”, seria de emisiuni care cuprinde: luni – „Teatru la microfon”, marți – „Repere în istorie” cu Nicolae Tomescu sau „Convorbiri literare” cu Valentin Talpalaru, miercuri – „Arta spectacolului” cu Alex

Aciobăniței, iar joi – „Tradiții românești, cultură europeană” cu Dumitru Șerban.

» Radio România Cultural propune ascultătorilor o nouă grilă de programe din 28 octombrie. „După 20 de ani. Povești adevărate” este emisiunea care va aduce la microfon acele persoane pentru care

revoluția din 1989 a reprezentat o schimbare în carieră, în viață. Aceasta va fi difuzată de luni pînă joi, între 15.30 și 16.00. „Storymania” este prima linie de documentar artistic radio – va putea fi ascultată în fiecare zi, de luni pînă joi, între 16.00 și 16.30. Radio România Cultural transmite, pe lîngă

emisiuni, jurnale și informații culturale, corespondențe de la marile evenimente artistice, festivaluri și gale importante din România și din întreaga lume, concerte, spectacole de operă și de teatru etc. În luna iunie 2009 a lansat www.radiocultura.ro – un portal cultural online multimedia.

George Ardeleanu: „Prin ope am avut revelația unui om c

George Ardeleanu i-a dedicat lui Nicolae Steinhardt o monografie impresionantă. *N. Steinhardt și paradoxurile libertății* (Editura Humanitas) acoperă tinerețea din interbelic, crunta perioadă de detenție, dosarele de la CNSAS, dar și biografia de monden și om interesat să ia pulsul vieții culturale, chiar după convertire.

GEORGE ARDELEANU

- » Cercetătorul este lector la Catedra de Istoria literaturii la Facultatea de Litere din București, publicist, autorul unei micromonografii Steinhardt și vicepreședinte al Fundației „N. Steinhardt”.
- » Tot el a colaborat la realizarea ediției în spaniolă a *Jurnalului fericii* și este membru în echipa care se ocupă de editarea integralei Steinhardt la Polirom.
- » Nimic scortșos, nimic plicticos, nimic prăfuit în această carte, dimpotrivă: e o monografie tensionată și pasionantă, care te fură asemeni unui roman făcut cu tot ce trebuie: intrigă, istorii de familie, băieți buni și băieți răi, în fine, lumea diversă a unui întreg secol, cu bune și cu rele, prinsă într-o carte.
- » Cît despre personajul de care se ocupă, N. Steinhardt, acesta se dezvăluie pagină după pagină ca o intrupare a paradoxurilor și a nonconformismului.
- » Ce înseamnă să trăiești așa a explicat cercetătorul și în acest interviu, vorbind despre relația lui Steinhardt cu optzeciștii, contrastându-l cu Noica și cu Mihail Sebastian și revenind mereu la vitalismul lui de monah, niciodată izolat de tinerețe și de lume.

Interviu realizat de Alina Purcaru

Nicolae Steinhardt nu e un scriitor care să vă fi interesat pentru o singură carte, fie ea chiar monografia, N. Steinhardt și paradoxurile libertății (Editura Humanitas). De ce ați ales să vă ocupați tocmai de Steinhardt?

Opțiunea pentru Steinhardt se explică încă din titlul cărții: *N. Steinhardt și paradoxurile libertății*. Mi s-a revelat ca un om liber, și nu e un lucru simplu. Eu – și lucrul cred că este valabil pentru toți colegii mei de generație – m-am născut în a doua parte a comunismului, în anii '60. Când ne-am format noi, sigur, nu mai erau închisori politice, sau nu mai erau în aceeași proporție ca în anii '50, dar nu mai era nevoie, pentru că Mecanismul funcționa perfect. Frica și teroarea erau instaurate, practica delațiunii funcționa fără probleme, iar oamenii erau total încorsetați, n-aveau curajul să vorbească și, în general, nu erau liberi. Or, dintr-odată, prin opera lui Steinhardt am avut revelația unui om cu adevărat liber, a unui om dintr-o altă lume, o lume pe care nu am cunoscut-o în timpul formării mele. E foarte posibil ca libertatea să fi fost o obsesie a generației mele. Și când spun asta, mă gândesc la faptul că Steinhardt a scris cu fervoare despre majoritatea scriitorilor Generației '80. A făcut asta după 1980, când actualii postmoderni erau debutanți, iar el era deja călugăr la Rohia. Și asta poate să pară paradoxal: un călugăr care pariază pe transcendenta scriind despre niște tineri care

pariază pe imanență. Cum e posibil așa ceva? E posibil pentru că Steinhardt admira la tinerii optzeciști tocmai acest teribil sentiment al libertății. În articolele lui despre optzeciști, de pildă despre volumul colectiv *Cinci*, în care au publicat Alexandru Mușina, Mariana Marin, Ion Bogdan Lefter, Bogdan Ghiu și Romulus Bucur, chiar asta este teza centrală, libertatea. Asta m-a fascinat în primul rând.

Față de momentul în care ați demarat cercetarea, cum vi s-a modificat pe parcurs imaginea despre Steinhardt? Ce ați descoperit altfel față de ce știți?

Nu știu în ce măsură s-a modificat, dar în orice caz a devenit mult mai complexă. Când începi ceva, nu știi neapărat unde ajungi. Și pentru mine, ca pentru cei mai mulți cititori, imaginea era tot aceea din *Jurnalul fericii*. Lectura mea din opera lui Steinhardt a început tot de aici, și prin acest volum am început să descopăr și cărțile anterioare. Sigur, o mare surpriză a fost *interbelicul* Steinhardt. Evident, și imaginea mondenului Steinhardt, dar Steinhardt cred că a rămas un monden pînă la capăt, și ca monah la Rohia a fost un monden. Era un călugăr „proustian”, ca să zic așa. M-a fascinat însă publicistica lui din interbelic și m-au surprins teribil de mult cele două volume de judaism, care ne oferă imaginea unui alt Steinhardt, cu mult înainte de celebra convertire, unul care-și asumă complet identitatea iudaică și se implică profund în această problemă. Evident, și volumul de debut este extrem de interesant, așa încît marea surpriză a fost perioada interbelică. Apoi surprize deosebite mi-au oferit și arhivele, în special arhiva de la CNSAS. Din 2004 am început să parcurg acest dosar de la CNSAS, care are 11 volume. După care a urmat și dosarul procesului, care are 21 de volume, și evident că un asemenea dosar nu poate să te lase rece.

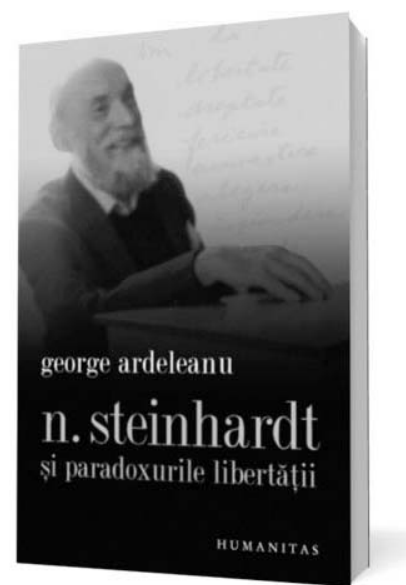
De ce credeți că acest om a mobilizat un așa de compact mecanism de

urmărire? Care ar fi fost răul maxim pe care Steinhardt îl întrușchupa pentru Securitate?

Trebuie să răspund la întrebare urmărind secvențele acestui dosar. Există o primă secvență cu urmărirea lui de după ieșirea din detenție. Acest lucru s-a întîmplat cu majoritatea foștilor deținuți, eliberați în '64, în urma amnistiei generale. Li se interzicea să se întîlnească, întîlnirile dintre ei provocau frisoane ofițerilor. Apoi, o altă secvență a dosarului este problema *Jurnalului fericii*. Volumul a fost confiscat de Securitate în 1972, în urma delațiunii lui Ion Caraion, cu nume de cod „Arthur”. O mare parte a dosarului se ocupă cu acest moment. Ei se temeau ca nu cumva *Jurnalul fericii* să ajungă în străinătate și să se difuzeze și în România. Anticomunismul cărții este evident, și Securitatea nu voia ca aceste adevăruri să ajungă în conștiința publică. Problema jurnalului reverberează practic în tot dosarul și a avut o istorie spectaculoasă: confiscat în 1972, pe 14 decembrie, rescris de Steinhardt din memorie, într-o altă variantă, mai amplă, restituit de Securitate în 1975 în urma unui memoriu (restituirea s-a făcut prin intermediul Uniunii Scriitorilor) și din nou confiscat în 1984.

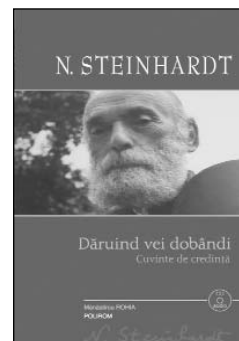
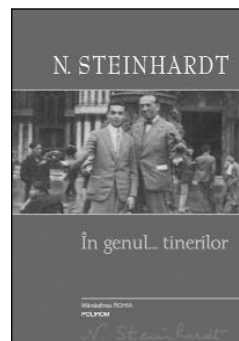
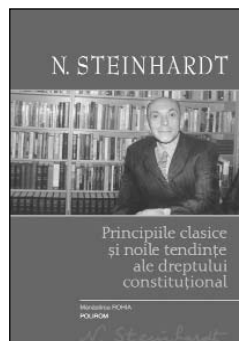
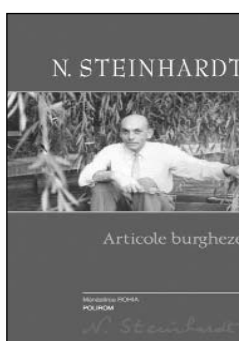
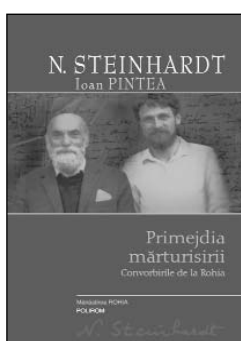
Pentru ce alte probleme a mai fost vînat timp de treizeci de ani?

O altă problemă a vizat relațiile cu intelectualii din exil. El întreține o corespondență substanțială cu Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, cu Toma Pavel, Virgil Nemoianu, Mircea Eliade, Emil Gioran, Eugen Ionescu, Sanda Stolojan etc. În ultima parte a regimului comunist, orice relații cu intelectualii din Occident erau suspectate și – drept consecință – interzise. Or, Steinhardt avea o mulțime de relații cu „emigrația reacționară”, cum erau numiți de comuniști. Primea cărți, primele reviste și el, la rîndul lui, trimitea colete de cărți în Occident, cărți care ulterior erau comentate la Europa Liberă, la emisiunile Monicăi Lovinescu și ale lui Virgil Ierunca. Practic acolo s-a constituit un fel de

canon alternativ al literaturii oficiale din România. La acest canon alternativ, iată, a contribuit și Steinhardt. În 1983 i s-a interzis această relație, au fost chemați la Securitate și el, și menajera lui, și o verișoară, și a fost pus să dea declarații că încetează orice relații. Corespondența n-a încetat cu totul, numai că Steinhardt și-a găsit niște modalități mai subtile de a comunica. Această hartă epistolară foarte extinsă provoca multe nevroze Securității. Pînă la urmă însă, totul pune în evidență paranoia unui sistem, sistem care a făcut din suspiciune o regulă. Și ar mai fi o chestiune: centralitatea mondenă a lui Steinhardt. Nu numai că locuia în centru, pe Ion Ghica, nr. 3 (în blocul pe lîngă care tocmai am trecut), dar avea relații cu foarte multă lume din spațiul cultural. Se întîlnea (sau scria despre ei) cu intelectuali din toate generațiile, din toate paradigmele, care înainte de '89 erau de aceeași parte a baricadei, iar astăzi sînt foarte divizați: cu Constantin Noica, Alexandru Paleologu, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, deci cu scriitori ai generației interbelice, cu colegi de detenție, cu scriitori ai generației '60 sau – cum am văzut – ai generației '80 (Ion Bogdan Lefter, Bedros Horasangian, Florin Iaru sau Mircea Cărtărescu). De fapt, în tabloul bătăliilor culturale, îl plasăm între niște contradicții, contradicții care atunci nu erau atît de evidente.

Vorbind de impactul lui în contemporaneitate, observăm că modelul laicului Noica, ascetic, exclusivist și riguros în practică, e mai actual azi sau, în orice caz, mai prețuit decît cel al lui Steinhardt care, deși călugăr, era mult mai de lume, mai popular și mai reconciliant decît Noica.

„Era lui Steinhardt un adevărat liber”

De ce credeți că modelul Steinhardt are o priză mai slabă azi, comparativ cu Noica?

Cred că Noica e mai prezent decît Steinhardt, dar e posibil ca lucrurile să se schimbe pe viitor. Noica a și fost publicat susținut de o editură prestigioasă precum Editura Humanitas, pe cînd în cazul lui Steinhardt s-a întîrziat adevărata recuperare editorială. S-ar putea ca în urma acestui proiect editorial, început la Polirom în parteneriat cu Mănăstirea Rohia, lucrurile să se schimbe. Despre Noica, și la fel despre Eliade sau Cioran, s-a scris, s-au publicat volume destul de devreme după '89. Despre Steinhardt s-au publicat doar articole, nu cărți sau monografii. În cazul lui Noica, a existat și fenomenul sau ceea ce s-a numit Școala de la Păltiniș, loc care provoca un adevărat pelerinaj cultural, cu umanitate foarte diversă. Legat de Steinhardt, așa ceva nu a existat. A existat un grup de prieteni, Steinhardt a avut și el discipoli, dar aceștia au urmat căi disparate, nu s-au

constituit chiar într-o școală, într-un „grup de prestigiu”, într-o comunitate. Aici s-ar putea să fiu eu puțin malițios, dar mă îndoiesc că se poate vorbi de o școală Steinhardt, așa cum se poate vorbi de o școală Noica. Nu i-am văzut, de pildă, pe discipolii lui Steinhardt, împreună, într-un studio TV, punînd țara la cale sau despîcînd firul în patru. Paradoxul rămîne însă: deși monahul era Steinhardt și laicul era Noica, cultural vorbind era invers. Noica era mult mai ascet decît Steinhardt. Noica privea chiar cu o anumită condescendență preocupările eseistico-literare, „frivole”, ale lui Steinhardt, îl numea „Gavroche”. „Te ții de prostii de astea! Marea Filosofie, marea Cultură contează”, îi spunea. Adevărul e că nu ni-l putem imagina pe Noica scriînd, de pildă, despre optzeciști. Erau aceste diferențe în discuțiile lor, ei fiind, de altfel, prieteni. Steinhardt i-a rămas recunoscător lui Noica și a declarat de nenumărate ori că a jucat un rol uriaș în transformarea lui. Au existat, ca în orice prietenii, și dispute, și o probă

a acestor dispute este un articol scris de Steinhardt, „Catarii de la Păltiniș”, în care-i ironizează pe „păltinișeni” pentru un anumit exclusivism, pentru un anumit mod de a întoarce spatele lumii, tribului, pentru un anumit dispreț față de *massa damnata*. Pe de altă parte, Steinhardt nu ezită uneori să-l pună pe Noica sub umbrela unui concept care se regăsește în mai multe dintre textele lui: *falsul idealism*. De pildă, Noica spunea uneori, pornind de la lamentațiile populației legate de diversele lipsuri din România anilor '80, că ar fi nevoie de un nou Calvin, care să termine cu aceste lamentații. Asta era poziția lui Noica, pe cînd a lui Steinhardt era cu totul și cu totul alta: era foarte indignat. Chiar citează de mai multe ori din Berdiaev, dacă nu mă înșel: „Problema pîinii mele este o problemă materială, dar problema pîinii aproapelui meu este o datorie spirituală”.

Versiunea integrală a interviului o puteți citi pe www.supliment.polirom.ro

SEBASTIAN ȘI STEINHARDT AU DESTINE ÎNCRUCIȘATE

Aș vrea să continuăm tot în linia recuperărilor și să discutăm o posibilă comparație cu parcursul lui Mihail Sebastian, și el mult mai rapid restituit după '89. Cei doi au avut însă raportări diferite la istoria trăită: Steinhardt părea mai permisiv cu tratamentul evreilor în timpul regimului Antonescu, denunțat de Sebastian în Jurnal, dar și mai răspicat în refuzul extremei ideologice decît Sebastian. Și totuși, modelul de luciditate în acea perioadă de derută a rămas Sebastian

Din cărțile lui Steinhardt, nu reiese că ei doi s-ar fi cunoscut sau că s-ar fi intersectat. Ce mi se pare mie interesant este că cei doi intelectuali au destine încrucișate, dacă se poate spune așa. În perioada interbelică, Steinhardt se află de altă parte a baricadei față de Constantin Noica, Emil Cioran, Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu etc. Acest lucru se vede mai ales din volumul lui de debut, *În genul... tinerilor*, în care sînt parodiați atît intelectualii, tineri și ei la vremea aceea, de dreapta (Eliade, Cioran, Noica), cît și intelectualii de stînga, sau avangardiști: Geo Bogza, Sașa Pană, Panait Istrati. Cert este că în interbelic el e de altă parte a baricadei decît Noica, Eliade sau Cioran. Acești intelectuali simpatizează, după cum se știe, cu mișcarea legionară, pe cînd el e un liberal-conservator. În interbelic, Steinhardt pledează la un moment dat chiar pentru un extremism de centru. Cert este că, în volumul de debut, îi ironizează și pe cei care mergeau spre dreapta, spre mișcarea legionară, cît și pe cei care se îndreptau spre stînga, spre socialism, de pe pozițiile liberalismului conservator. Toate textele sale interbelice dezvăluie o astfel de opțiune. Marta Petreu spune că, în perioada interbelică, tabloul se deplasează mai degrabă spre extreme. Centrul nu prea era ocupat. Mihail Sebastian se află, cel puțin pînă în '33-'34, de partea cealaltă a baricadei față de Steinhardt, deci alături de Noica, Eliade, Cioran. Trebuie să avem în vedere chiar cartea Martei Petreu apărută de curînd (*Diavolul și ucenicul său: Nae Ionescu – Mihail Sebastian*, Editura Polirom – n. red) care-i analizează perioada de colaborator la „Cuvîntul”, de discipol al lui Nae Ionescu, cel puțin în prima perioadă. Apoi lucrurile se schimbă: în cazul lui Steinhardt, după război, adică după instalarea comunismului, se produce o apropiere de cei pe care-i contestase în tinerețe: Noica, Eliade sau Cioran. Nu

întîmplător Steinhardt intră în „lotul Noica”. Îl vizitează pe Noica la Cîmpulung, unde acesta avea domiciliu forțat, citește cărțile lui și ajunge în închisoare. Ajunge, așadar, să fie închis în baza unor capete de acuzare care vizau cărți scrise de Eliade, Cioran, Noica. Și avea să scrie cu feroare despre acești intelectuali de dreapta (pe care-i contestase în tinerețe) inclusiv după ieșirea din detenție. Există multe texte admirative în volumele *Între viață și cărți*, *Critică la persoana întîii* sau *Prin alții spre sine* despre ei. Și întreține și o corespondență animată cu aceștia. Așadar îi contestă cînd aceștia se află „pe val” și se apropie de ei cînd Istoria se întoarce împotriva lor. În cazul lui Sebastian e invers: pleacă de la a fi fost de aceeași parte a baricadei cu cei menționați mai sus, după care din '35 se îndepărtează de această paradigmă. Sfîrșitul războiului îl găsește cu opțiuni schimbate. Nu știu ce s-ar fi întîmplat dacă n-ar fi survenit accidentul din '45. Probabil că ar fi ajuns și el în detenție, cum în detenție au ajuns și intelectualii din grupul Lucrătorii Pătrășcanu. În ce privește problema războiului, evident, pozițiile lor sînt diferite. Sebastian este marcat de persecuțiile din timpul regimului Antonescu, pentru el munca la zăpadă este o traumă, în timp ce pentru Steinhardt nu. El spune că munca la zăpadă s-a făcut în condiții de operetă, că veneau românii cu ceai și cu cafea și îi omeneau pe evreii aflați în această situație. Aici trebuie însă o nuanță. Steinhardt spune acest lucru în *Jurnalul fericii* sau în textele de mărturisire, în textele autobiografice de după convertire. Și chiar spune la un moment dat că într-un fel a trăit chiar acele evenimente în imediata lor, și într-un altul le-a trăit prin rememorare, dintr-o perspectivă îndepărtată, între cele două momente intercalîndu-se o întregă Istorie care își desfășoară partiturile dramatice.

DIABLOGURI

Veronica D. Niculescu &
Emil BRUMARUFragment
mușuroielnic (3)

Veronica D. Niculescu: Iertați-mă, am întrerupt șirul. Poveștile despre singurătate merg pe drumuri paralele, orice am face ele nu prea au cum să se intersecteze. Și totuși, vorbeam doar pentru a vă face să mergeți mai departe.

Emil Brumar: Poveștile pot fi luate. Țsta e și farmecul lor. Reluate și duse în cu totul altă direcție. De exemplu acum, nu știu de ce, îmi vine să povestesc despre cum, la Iași, cît am locuit pe strada Dobrogeanu Gherea (actual I.C. Brătianu), neavînd o baie, ne spălăm, cu mic cu mare, într-o balie largă de lemn, dusă în bucătărie! Desigur, cînd făceam o bălăceală totală! O fi avînd vreo legătură cu singurătatea?

V.D.N.: Are legătură cu singurătatea, și-ncă cum! Cînd ești mai singur decît în mulțime? Și mai ales expus așa, complet neajutorat. Dar depinde și la ce vîrstă se întîmplă asta. Îmi amintesc o bălăceală generală, cu verișorii plecați în Germania, pe cînd aveam vreo 4-5 ani, în curtea din Timișoara. Cădiță colorată, apă încălzită la soare. Picurii strălucitori, risul, risul gîlgiit și joaca!... N-are de-a face cu singurătatea, e frumusețe de cristal. Cu singurătatea are însă de-a face episodul cînd, ani mai tîrziu, o mătușă se chinua să-mi dea jos hainele, la Arad, ca să mă spele. Nu-mi amintesc decît opoziția mea de animal feroce, încolțit, asaltat...

E.B.: Și iar o să sar la altceva. Singurătatea în mijlocul unei gloate, a unei turme pentru care, atunci, la 16 ani, student în anul întîii la medicină, aveam un dispreț profund, o antipatie manifestă față de colegii, unii cu 10-15 ani mai în vîrstă decît mine, care vorbeau, rîdeau, se agățau de fetele fumînd în draci. Stam permanent, în pauze, fix, în banca lungă, neieșind pe culoarele înalte, și citeam, țin mîntă precis, o carte de Tudor Vianu, parcă *Teoria valorilor* (dar s-ar putea să dau titlul inexact). Odată am urlat la unul mai bătrîn, am țipat brutal să se dea la o parte ca să pot vedea ce era scris de profesor pe tablă. Țla, mi-l amintesc o viață, m-a întrebat dacă sînt de la țară. Am avut, pe parcurs, de furcă cu dînsul, era secretarul de partid al anului, sau de UTM, oricum un ștab, un coleg care mai tîrziu a ajuns psihiatru, profesor chiar, a

scos cărți de specialitate și cugetări... Nu-l înghițeam deloc...

V.D.N.: La 18 ani, din Pitești, am pornit cu trenul spre București, pentru a vedea facultatea, căminele. Părinții trăgeau spre Timișoara, unde era și sora deja studentă, unde era și casa bunicilor, unde voiau cu toții să ne tragem, rînd pe rînd. Doar eu, oaia neagră, visam Bucureștiul. Vomitam în tren, sătulă să argumentez. Îmi amintesc cum am pus jos piciorul cînd am coborît din tramvai, și locul complet necunoscut, o clădire veche, uriașă, înconjurată de tei. Și totul era străin, străin. „Doamne, ce să cauți tu singură aici?“, se tînguia mama. Și am știut imediat că acolo e de mine. Pentru că mulțimea în care mă simțeam singură pe atunci mi-era chiar familia.

E.B.: Spuneam că am avut de furcă cu acel coleg-ștab, veșnic conducînd ședințe de UTM, de dare afară din organizație a colegilor care plecau în Israel etc. Ședințele erau interminabile, mai ales cele consacrate beștelirii celor ce făcuseră cerere de plecare. Țineau pînă pe la 2-3 noapte. În amfiteatrul de anatomie. Un adevărat ritual. Îi făceau cu ou și cu oțet, trădători de țară, vînduți capitalismului, dușmani ai societății, dar cum nu-i mai numeau? Se ridicau ca să-i umple cu lături aceeași bravi utemiști, naiba știe pe ce criterii ajuși la facultate (pe atunci fiii de colectivști intrau fără examenele dure care adunau cîte 10 pe un loc; ei erau admiși automat, doar pe baza unui colocvii de formă!!!), tineri patetici, tîmpiiți și, în definitiv, înrăiți... Ce mă-sa căutau ei la Medicină? Cei vizați, în final, erau dați afară și din sală... La masă trona tipul care mă luase la ochi, Șelaru, altul, Furcoi... Au murit amîndoi. Le mai știu numele fiindcă am avut de-a face cu dînsii cînd am fost și eu aspru sancționat: mi s-a dat vot de blam cu avertisment la începutul anului doi... dar asta e altă poveste... În ședința consacrată mie, stam în ultima bancă și citeam, ascunzîndu-le sub pupitru, poezii de Blaga, o ediție din acelea definitive din Fundațiile Regale, împrumutată de la incomparabilul Eleizer Frenkel... profesor de idiș...

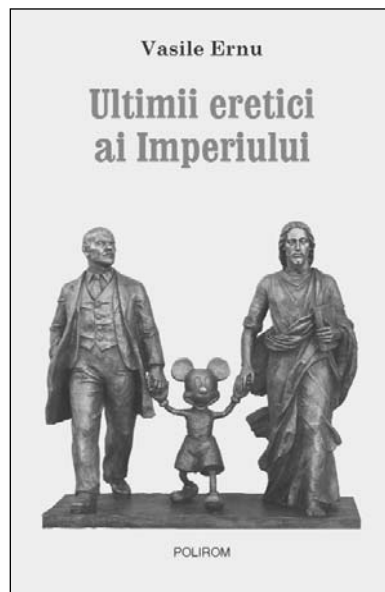
(va urma)

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

Vasile Ernu: **Ultimii eretici ai Imperiului**

CARTEA

Ultimii eretici ai Imperiului spune – cu ironie, cinism și mult umor – povestea a doi eroi din două lumi diferite: un bătrîn terorist care a încercat să-l asasineze pe Stalin, devenit dizident ce a scandalizat mai multe regimuri politice, și un tînr scriitor specialist în tehnici de fraudare a băncilor. Doi eroi din două generații diferite, care își împărtășesc idei, tehnici de luptă și subsistență, secrete de decodare a diverselor limbaje, precum și forme de rezistență și virusare a unor mecanisme de control și represiune. Doi eroi nonconformiști recomandă cititorilor cele mai ingenioase forme de „apărare civilă”, indiferent dacă aceștia se află în Gulag sau pe Wall Street. Ce fel de arme, ce fel de substanțe și ce fel de „vrăji” trebuie să folosești în societăți cu un nivel ridicat de poluare ideologică?

SEMNAL

Nick Cave, *Moartea lui Bunny Munro*, traducere din limba engleză și note de Ciprian Șiușea, colecția „Biblioteca Polirom. Proză XXI”, 256 de pagini, 23.95 lei

Romanul-momentului în întreaga lume – cartea apare în această toamnă în 31 de țări concomitent. Ediția în limba română iese de sub tipar la doar două săptămîni de la lansarea ediției originale. *Moartea lui Bunny Munro* este al doilea roman al lui Nick Cave și a fost lansat în septembrie 2009. Bunny Munro, un comis-voiajor de produse cosmetice, obsedat de sex și fascinat de pantalonii scurți aurii ai lui Kylie Minogue, încearcă să facă față unei realități în destrămare. După sinuciderea soției sale, eroul romanului își ia fiul, un băiețuș care îl idolatrizează, pornind împreună cu el pe traseul său comercial și, în același timp, erotic, într-o goană nebunească spre neant. Spectrul soției sale și imaginea unui diavol ce bîntuie orașul îl însoțesc pe Bunny în călătoria sa tot mai bizară. Atmosfera fantastică, ironia și umorul negru, omniprezente în roman, fac din *Moartea lui Bunny Munro* o lectură captivantă și incitantă, ce poartă marca specifică a lui Nick Cave.

„E limpede că Nick Cave va trăi veșnic – și asta fiindcă diavolul se teme de el.” (Rolling Stone)

Capitolul XXXVII

În care eroul nostru scrie un „Manifest al tranziției” din care aflăm că „tranziția” este de fapt o cumplită „mahnureală”, iar pentru a scăpa de această stare „politică” ni se oferă cele mai ingenioase metode și ingrediente; popoarele lumii care au dat cei mai celebri băutori oferă și cele mai surprinzătoare soluții antimahnureală, iar la cea mai grea întrebare a tranziției-mahnureală „Cine sînt eu?” te poate ajuta foarte bine cocteilul „Molotov forever”.

Dragă A.I.,

O să-ți povestesc o întîmplare hazlie de care am avut recent parte. Cînd vine vara, în București, căldurile devin insuportabile. Cei de aici și-au creat un obicei: fiind destul de aproape de mare și de munte, la fiecare sfîrșit de săptămîină începe exodul spre cele două destinații salvatoare. E un obicei care mie îmi place. De fapt, este asemena celui moscovit, în care toată „lumea bună” pleacă la finele săptămîinii la „dacea” din afara orașului.

Săptămîna trecută, am plecat și eu la mare, spre Vama Veche. Îmi place mai mult marea decît muntele. Nu încerc să-mi explic cauzele acestei pasiuni, știu doar că mă simt mult mai bine la mare. Am ajuns, m-am instalat și seara am ieșit pe una din terasele la care merg de obicei. La intrarea pe terasa la „Soni”, chiar la primele mese, se afla un grup de tineri gălăgioși care m-au acostat de cum am intrat. Nu îl cunoșteam decît pe unul dintre ei. Se pare că îmi citiseră prima mea carte și nu numai că au citit-o, ci chiar au pus-o în aplicare. Îmi citiseră cartea ca pe un rețetar de băuturi alcoolice.

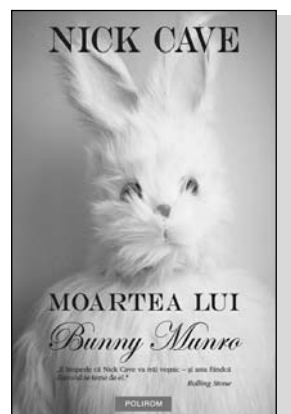
Povestea lor sună cam așa. Unul din ei a citit cartea, după care a trimis un mesaj prietenilor cu capitelele „Ce bea cetățeanul sovietic”, și după s-au strîns la unul dintre ei și și-au propus să facă faimosul cocteil „Rembrandt”. Nu au vrut să consume oricare dintre

variante, ci anume varianta „Rembrandt autentic”, în care vodca și berea nu se amestecă cînd se toarnă, ci se separă printr-un procedeu destul de complicat, care necesită multă experiență. Neavînd exercițiu, cititorii mei au băut la „Rembrandt fals” pînă au terminat toată berea de la chioșcul de la scara blocului și pînă au „căzut la datorie”. Îți dai seama că a doua zi s-au trezit într-o stare avansată de mahnureală. Ei îmi reproșau două lucruri. Mai întîi, că rețeta de cocteil „Rembrandt” nu poate fi autentică. Eu le-am răspuns ironic că tocmai asta e diferența între un „fals” și un „autentic”: se execută foarte greu, după o lungă experiență și o măiestrie desăvîrșită. Pentru asta au nevoie de un „maestru”, de perseverență și de multe dimineți mahnure. Al doilea reproș a fost mai dur: „Frate, nu poți să-ți bați joc de «cititorii» tăi, scriind două texte despre cum se bea și cum se fac cocteilurile magice și nici un text despre cum să te dregi!”. Ei, aici au perfectă dreptate.

Cînd am scris despre băuturi nu am vrut decît să dau o interpretare politicului, cum funcționează politicul prin intermediul alcoolului. „A construi comunismul fără alcool e ca și cum ai face capitalismul fără reclamă!” Starea de beție este cea mai specifică „stare” a politicii de tip dictatorial, de tip comunist. Pentru tranziție, „starea politică” nu este beția, ci mahnureala. Tranziție înseamnă mahnureală, cea stare groaznică, de care nimeni nu vrea să-și reamintească.

Am încercat să scriu cîte ceva despre ea, însă mi-am amintit că a făcut-o unul din preferații mei, Mihail Bulgakov, în inegalabila *Maestrul și Margarita*. Povestea mahnurelii o putem găsi în capitolul „Un apartament puțin simpatice”:

„Dacă a doua zi dimineată cineva i-ar fi spus lui Steopa Lihodeev: «Steopa, vei fi împușcat dacă nu te scoli chiar în clipa asta!» el ar fi răspuns cu un glas languros, abia auzit: «Împușcați-mă, faceți cu mine ce vreți, eu tot

nu mă scol». Nu numai că nu-i venea să se scoale, dar i se părea că nu-i în stare nici măcar să deschidă ochii, de teamă că dacă-i va deschide un trăsnet se va năpusti asupra lui sfîrtecîndu-i capul, în cap îi vuia un clopot greu, pete cafenii cu chenar roșu ca focul și reflexe verzui pluteau între globul ochiului și pleoapele închise și, colac peste pupăză, îi era greață, dar o greață pricinuită, pe cît se părea, de sunetele unui patefon sîcîitor. Steopa se străduia să-și amintească ceva, dar nu-i venea în minte decît un singur lucru: că în ajun, parcă, și nu se știe unde, stătuse cu un șervet de masă în mîna și încercase să sărute o doamnă, promițîndu-i, de altfel, să-i facă o vizită a doua zi la ora douăsprezece fix. Doamna îl refuzase, repetînd: «Nu, nu, n-am să fiu acasă!». Steopa însă o ținea una și bună: «Ba eu totuși am să vin!». Dar cine era doamna, ce oră era acum, ce zi, și în ce lună, Steopa habar n-avea, și, ce era mai rău, nu se putea dumiri, unde se găsește? Se căzni să lămurească măcar acest ultim amănunt și-și dezlipi pleopa ochiului sîng. În penumbră desluși un reflex tulburu. Recunoscu, în sfîrșit, oglinda mare de perete și își dădu seama că stă culcat pe spate în propriul său pat, mai bine zis în fostul pat al văduvei bijutierului, în dormitorul lui. În clipa următoare, capul îi zvîcni năprasnic și, gemînd cumplit, închise iar ochiul sîng.

Dar, vorba lui Bulgakov: „să lămurim lucrurile“. Ce este cu adevărat important în această stare de „tranzitie“, adică de „mahmureală“, nu e durerea, nu e „capul sfîrtecat“, nu e „vuietul din cap“ sau „greața“ excesivă, ci incapacitatea de a-ți aminti. De la înțeleptul Solomon încoace știm că băutura este un remediu pentru uitare: oamenii beau ca să uite necazurile. Ei beau pentru a uita realitatea și a intra în vise, în fantasme pe care numai licorile bahice le mai pot oferi, și nicidecum realitatea sau politicul. Deodată te trezești din acele fantasme, ai multe dureri și doar o singură întrebare: „Cine sînt eu?“.

Te uii în oglindă, nimeni și nimic nu-ți răspunde la această întrebare dureros de incomodă. Uitarea e totală. Tranziția e totală. Te pipăi pe obraz în fața oglinzii și îți este jenă de faptul că nu poți răspunde la o întrebare atît de banală, la care știai atît de bine răspunsul încă din primii ani din viață, cînd părinții te duceau la rude și cînd te întrebau „cum te cheamă?“, „al cui ești“ și tu, chiar dacă nu știai să vorbești bine, răspundeai, puțin peltic, însă cu multă convingere. Acum nu mai știi cine ești. Și deodată, există o voce salvatoare care, vorba povestirii, te strigă: „Steopa, treci la masă!“. Tu te uii în oglindă, cu ochii semideschiși și ai revelația reamintirii: „Aha, deci Steopa Lihodeev, directorul Teatrului de varietăți“. Ești salvat, ți-ai amintit acest detaliu esențial de la care se poate începe reamintirea întregii povești: cine ești, unde te afli, de unde vii și unde mergi. Tranziția se produce, începi să te readuni de pe jos, să-ți reamintești detalii, fragmente, începi să te „refaci“. Problema cea mare e cum ieși din această stare de mahmureală?

E interesant că starea politică de „mahmureală“, tranziția, este specifică nu numai celor ieșiți din beția comunistă, ci și respectabililor capitaliști, care au încercat să raționalizeze consumul de alcool. Cu toții am trecut, indiferent de regim politic, cel puțin o dată în viață prin nesuferita tranziție.

Deci cum luptăm cu această stare? Chiar dacă nimeni nu știe cum se iese din tranziție, de la popoarele slave la cele anglo-saxone și de la cele latine la cele semite, toți sînt de acord că împotriva mahmurelii, „pohmeli“ la ruși și „hangover“ la englezi, se luptă cu un procedeu numit „dregere“. Se pare că divergența și diferența trăsăturilor naționale și ideologice dispar cînd e vorba de băutura și mai ales de „dregere“. Cînd e vorba de „pohmeli“ toate diferențele dispar. Ideologia, banii, interesele și principiile dispar căci în starea de „pohmeli“, în acest „sentiment de tranziție al ființei“ ai

un singur scop, acela de a-ți reveni la o stare „normală“, adică fie cea de trezie totală, fie cea de revenire la beție. Important e să răspunzi la întrebarea: „Cine sînt eu?“. La această întrebare poate răspunde cu convingere doar omul beat sau, cu ceva îndoieli, cel treaz; dar niciodată mahmurul, fiindcă el nu-și mai amintește.

Popoarele lumii care au dat băutori celebri cu nemiluita, care au băut cît nu pot duce nici Dunărea, nici Volga, nici Mississippi și care au luptat cu toate greutățile și nedreptățile vieții, rezistînd cu strășnicie nu prin cultură, ci prin băutura, acum privesc ochii tulburi și propun soluțiile magice pentru această stare insuportabilă, numită „mahmureală“. Fiecare popor a botezat-o în felul său. Românii au „capul cît o baniță“, suedezii sînt „loviți din spate“, iar polonezii, rușii, nemții și olandezii „aud pisica“. Unele popoare „se simt de gumă“, altele au „gura de lemn“ sau „le doare părul“, iar danezii „aud tîmplarii în cap“. Asta este o expresie plastică destul de dură. Cei mai ingenioși sînt ucrainenii care au patru cuvinte care exprimă stadii diferite ale „mahmurelii“. Pînă și evreii, popor semit, care ca orice popor din Orientul Mijlociu se ține mai departe de alcool, observînd că le lipsește acest cuvînt, au pus la treabă ditamai academia din Tel Aviv să găsească un termen pentru această stare. Academia a fost nevoită să inventeze cuvîntul *hamarmoret*. Ieremia scrie în „Plîngerile“ sale (1:20): „Doamne uită-Te la necazul meu. Lăuntrul meu fierbe...“. Deci pînă și urmașii patriarhilor Avraam, Isaac și Iacov, care fie suportă mai greu tranziția, fie o fac în cîteva generații, pentru a-i atenua stresul, au fost nevoiți să treacă prin această stare.

Deci cum luptăm cu „tranziția“?... *mai departe scrie-n cartea...*

* Traducere de Natalia Radovici

BIBLIOTECA DIN PETRILA DE ION BARBU

HERMANN HESSE

Am aruncat Suplimentul de cultură în aer!

SUPLIMENTUL DE CULTURĂ SE AUDE LA

în fiecare vineri, de la 20.00 cu George Onofrei

Go:teborg (II)

Suedezii sînt de o punctualitate care dă frisoane.

Vineri, 25 septembrie, la ora 14.02, mă găseam în fața unei uși închise, la așa-numita *Rum för poesi* (Aula pentru poezie). N-am apucat să (mă) întreb dacă nu cumva manifestarea anunțată a fost amînată sau dacă mai trebuie să vină vreunul dintre participanți, că o siluetă feminină din staff-ul organizatoric a introdus o cartelă în ușă, aceasta s-a deschis instant, iar eu am fost invitat să intru. Întîlnirea poetică româno-suedeză începuse, hăt!, de două minute: pe micuța scenă se aflau mai vechile cunoștințe Ioan Es. Pop și

Henrik Nilsson, alături de un component al tinerei generații de poeți: Dan Coman.

Recitalurile nu m-au impresionat din cale afară, fiindcă versurile românești le știam bine, iar dicția lui Nilsson își epuizase deja, în ce mă privește, coeficientul de surpriză. Stranie de-a dreptul a fost însă o altă interpretare, datorată unei tinere cu aspect și comportament de mică sirenă psihedelică. Mă tem că era în afara programului românesc, dar, ori-cum, puțină suedeză susurată în urechea unui est-european nu strică niciodată...

Cu al patrulea și cel mai consistent eveniment la care

am participat, am reintrat în logica liniștitoare a globalizării. Timp de trei sferturi de oră – nici mai mult, dar nici mai puțin de 45 de minute – i-am ascultat, într-o engleză mulțumitoare pentru numerosul public prezent, pe Carmen Fancesca Banciu și György Dragoman, moderați de premiantul din ziua precedentă, Peter Handberg. Tema era ofertantă („Figuri ale tatălui în România comunistă“), dar putea fi ratată prin discursuri clișeizate. N-a fost. Extrem de vie și de substanțială, discuția a pus față în față două viziuni sensibil diferite asupra evaluării propriului trecut modelat (deformat) de anii comunismului. Biografiile celor doi scriitori au fost, ca la noi toți, inițiate

din matca formativă a familiei; și de aici încep să apară diferențele. În timp ce părinții lui Carmen Fancesca Banciu erau oameni în spiritul vremurilor noi, ceea ce a complicat enorm, sub raport etic, evoluția viitoarei scriitoare, György Dragoman a stîrnit ilaritate în sală declarînd că de la trei ani își dezvoltase o dublă personalitate. Nu credea în ce i se spunea la grădiniță!

S-a făcut observația că, pe vremea generației sale, lucrurile erau mult mai clare, *horror*-ul comunist manifestîndu-se în plinătatea sa. În anii anteriori, existau încă speranțe în îmbunătățirea din interior a regimului.

Dialogul a devenit și mai interesant prin poziționarea

BUCUREȘTI FAR WEST

Daniel CRISTEA-ENACHE

de atunci și cea de acum față de Jocul Lor. Dragoman a enunțat paradoxul: nu se aplicau nici un fel de reguli, dar toți eram obligați să le respectăm. Șansa libertății era minimă într-un regim bazat pe reprimarea ei. Alternativa era prin urmare fuga din țară ori inevitabila corupere. A fi legat de glie, adaug eu, echivala cu a te da pe brazdă: expresii și proverbe românești cu aplicabilitate în întreg lagărul socialist. Opțiunea Banciu, așa zicînd, a fost prompt formulată: protestul consta

în a-ți face munca ta, în felul tău. Completez iarăși: o rezistență nu eroică, dar stoică, și nu numai prin cultură, ci prin toate formele de activitate profesională.

Cei doi scriitori m-au făcut să mă întorc în ultimul deceniu ceaușist în care, vrînd-nevrînd, am crescut. M-am întors cu un sfert de secol înapoi.

După care, din Göteborg-ul anului 2009, m-am întors acasă, schimbînd două avioane și căutînd în fiecare aeroport servicii wireless.

TREI RĂSPUNSURI DE LA DANIELA ZECA

„Am dorit să scriu un roman așa cum nu mai citisem în ultimul deceniu”

După '90 cărțile care aduc în discuție sau au ca temă centrală lumea orientală sînt scrise, în marea lor majoritate, de către femei. Care ar fi motivele pentru care scriitoarele aleg de obicei acest subiect?

E cît se poate de adevărat că multe dintre misterele lumii orientale au fost aduse sub ochii occidentalilor fie de iordaniana Fadia Faqir, fie de algeriana Malika Mokeddem sau de foarte tînăra Faiza Guene, care vine din Maroc, însă, în ce mă privește, nu m-am gîndit nici o clipă la proporția dintre autori-bărbați și autori-femei ori la tipurile lor distincte de sensibilitate. Autoarele citate mai sus ar fi fost, în viața lor civilă, purtătoare de vâl și ar fi trebuit să-și țină dinții strînși asupra multor cutume ale lumii musulmane, dar fiecare s-a dovedit înfii de toate scriitoare, fără distincția de gen și în pofida oricărui tabuuri. Eu am

tăcut vreme de nouă ani, timp în care m-am ocupat asiduă de jurnalismul de televiziune și de teoriile audiovizualului contemporan, trăind continuu cu înfrigurarea că n-am să regăsesc drumul către literatură. Cînd m-am întors la proză, pur și simplu am dorit să scriu un roman așa cum nu mai citisem în ultimul deceniu...

În definiția exotismului dicționarele opun adesea țările occidentale celor „îndepărtate”, orientale sau tropicale, și nu numai. Cunoaștem sensurile termenului în ceea ce privește problema identității și a diferenței. Care ar fi însă funcția sa estetică?

Deși nu pot nega exotismul ca ingredient în cartea care tocmai a apărut, acesta din urmă e doar o notă dintr-o gamă foarte largă de sonorități. Din

fericire, romanul a avut parte de cronici nu numai favorabile, ci și subtile, care au descifrat sub pitorescul imediat al Orientului o poveste a călătoriei inițiatice și a ieșirii de sub constrîngerile interiorității, așa încît o primă posibilă funcție estetică a exotismului și a stranietății din scriitură este aceea de a crea un background atrăgător pentru subtextele mai profunde. Există acolo o parabolă a vînătorii, dar și una a străinului permanent exclus, nu în ultimul rînd o tensiune în a te obliga să te întrebî cîtă poftă de a trăi cu adevărat și de a privi în jur mai găsîm în fiecare din noi.

Pentru că romanul din colecția „Ego Proză” se numește Istoria romanțată a unui safari și pentru că aproape fiecare frază dedicată acestei cărți conține cuvîntul „exotic”, vă întreb cum vedeți relația dintre

exotism și romantism, în condițiile în care exotismul a însemnat și o despărțire de romantism?

Pentru cititorul fidel (și ideal) care a ajuns pînă la ultima pagină a *Istoriei romanțate...* titlul în sine se vedește de o amară ironie, astfel că orice tușă lirică ori presupuse veleități romantice ale stilului rămîn impresii vagi. Cred că am scris un roman acut, care păstrează sub armoniile de suprafață tonul de alarmă dintr-o poveste a diferenței imposibil de conciliat și a faliei primejdioase dintre două lumi.

Dacă ar trebui să rezum într-o imagine ceea ce scriu și, mai ales, ceea ce voi mai scrie, totul semănă cu un tatuaj: ai spune că neted, colorat uneori, pare să se dizolve la cel dintîi strop de apă. Doar că e o inscripție chimică, scrijelită cu ace subțiri, chiar sub piele.

Iubiri magrebiene

Rezumînd definițiile din dicționarele explicative, cuvîntul „exotic” desemnează ceva „care se află într-o regiune foarte îndepărtată și care impresionează prin aspecte neobișnuite, ciudate; care provine dintr-o asemenea regiune, care aparține, care este propriu acestor țări”.

Dicționarele noastre înțeleg prin „regiune foarte îndepărtată” ceva din afara Europei și deseori acestea opun țările occidentale celor „îndepărtate”, orientale sau tropicale. Un spațiu exotic este și cel african, mai ales Magrebul, care poate este dat de obicei ca exemplu atunci cînd vine vorba despre

problema identității lingvistice și etnice. Magrebul are un trecut istoric comun, adesea caracterizat prin lupta pentru afirmarea identității sale, fie că este vorba de epoca romană, fie de perioada colonială.

O poveste de dragoste din Magrebul ne spune Daniela Zeca în

romanul său *Istoria romanțată a unui safari*, „mărturisirea unei nostalgii secrete, relatarea febrilă a unei regăsiri”. Întîlnirea cu „fascinantul Magreb” a însemnat pentru jurnalista Daniela Zeca întoarcerea la ficțiune prin intermediul unui roman care ne introduce în peisajul plin de culoare și miresme al Africii. Povestea de iubire dintre un musulman din Magreb și o europeană, consumată „într-o limbă nici a ei, nici a lui”, ne duce cu gîndul la *Cinci nori colorați pe cerul de răsărit* ai Florinei Ilis și la pătratul amoros format din cele două cupluri Darie-Kiyomi și Ken-Lili. Rătăcite printre cuvinte, personajele Danielei Zeca schimbă nu vorbe, ci stări, „temperaturi ale miinii”, pentru că „Mehria un avea chip și nici voce. Era o undă, mireasma

lemnoasă a pielii de vînător și a singelui african”. Întreg romanul este, de altfel, o parabolă a vînătorii. Darrielle trăiește, printre fapte ascunse sub vâl, revelația Africii „insolente”, care nu iubește femeile. După doi ani petrecuți pe pămînt african, ani în care a pierdut aproape orice legătură cu lumea veche (așa cum e numită Europa în romanele lui Carpentier), Darrielle părăsește Magrebul „întărită pentru tot ceea ce avea să urmeze, ca o cruciadă a vînturilor, ca o femeie care vinase”.

Daniela Zeca, *Istoria romanțată a unui safari*, colecția „Ego. Proză”, Editura Polirom, 2009, 26.95 lei

Pagină realizată de Bogdan Romaniuc

SEMNAL

Ștefan Susai, *Ultima casă din URSS*, prefață de Mihai-Răzvan Ungureanu, Editura T, 200 de pagini, 21 lei

Ultima casă din URSS cuprinde în 200 de pagini o selecție a reportajelor, interviurilor și relatărilor realizate în aproape două decenii de Ștefan Susai. Cartea nu este o simplă antologie de texte, ci un exercițiu necesar date fiind ideile preconcepute legate de lumea de peste Prut care continuă să domine mentalul colectiv românesc. Prefața cărții este semnată de Mihai-Răzvan Ungureanu, fost ministru de Externe, actualul șef al Serviciului de Informații Externe al României: „Volumul nu este o descriere statică, nu este un tablou, ci o suită de imagini, unele pitorești, unele cutremurătoare, dispartate în timp, piese ale unui puzzle destul de complicat, de neînțeles pentru unii dintre noi. Este o imagine vie, vibrantă a Republicii Moldova și, poate paradoxal, atemporală. Efectele oscilațiilor strategice și ezităților politice ale autorităților de la Chișinău se resimt în fiecare pagină a volumului, în fiecare colț al țării, de o parte și de alta a Nistrului. Tensiunea din regiunea separatistă este constantă, apăsătoare.”

Naghib Mahfuz, *Băieții de pe strada noastră*, traducere din limba arabă, prefață și note de Nicolae Dobrișan, colecția „Biblioteca Polirom. Proză XX”, Editura Polirom, 504 pagini, 34.95 lei

Roman interzis în țările arabe timp de 50 de ani • Laureat al Premiului Nobel pentru Literatură 1988

Băieții de pe strada noastră (1959), unul dintre cele mai cunoscute romane ale lui Naghib Mahfuz, a fost interzis în mai toate țările arabe sub acuzația de blasfemie. În spatele personajelor și al întâmplărilor narate, se întrevede o parabolă ce reunește teme și motive atît din Coran, cît și din Vechiul și Noul Testament, precum și referiri la regimurile politice opresive ale Egiptului. Istorisirea începe cu viața patriarhului Al-Gabalawi și a fiilor săi Adham și Idris, alungați din grădina părintească pentru păcatele lor, strămoșii legendari ai neamurilor care se stabilesc pe alegorică stradă dintr-un cartier fictiv al Cairoului. De-a lungul mai multor generații și sub stăpînirea a numeroși despoți, fiecare neam își afirmă dreptul la o viață prosperă în calitate de urmași ai lui Al-Gabalawi, iar o serie de „trimiși” autoprocamați ai Stăpînului preiau conducerea pentru a obține prin forță sau puritate viața tihnită la care visase strămoșul Adham după alungarea din grădina. Ultimul „profet” al lui Al-Gabalawi, Arafa, pare deținătorul unei vrăji nemaivăzute, o armă cu ajutorul căreia oamenii de rînd își pot detrona în sfîrșit asupritorii.

ALICIA DE LARROCHA (1923-2009)

Pianista cu muzica spaniolă în sînge

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor ESKENASY, Praga

N-am știut niciodată prea mult despre pianista Alicia de Larrocha, dispărută zilele trecute, dar împărtășeam cu un bun prieten ieșean admirația pentru pasionantele ei interpretări ale *Iberiei* de Isaac Albéniz și pieselor *Goyescas* de Enrique Granados. Pentru noi, asemenea multor altora în lume, Larrocha se identifica în mod ideal cu muzica spaniolă. O descoperisem deja, în primii ani de emigrație, la începuturile discului compact, grație unei înregistrări *Decca* a faimoaselor *Nopti în grădinile Spaniei*, „impresiile simfonice” cum le numea Manuel De Falla, autorul lor. Apoi, cele patru discuri din colecția *Philips*, „Mari pianiști ai secolului XX”, mi-au dat o imagine a repertoriului infinit mai larg al pianistei, ce acoperea o zonă mergînd de la Bach pînă la Ravel.

Alicia de Larrocha obișnuia, de altfel, să se plîngă de eticheta ce i se pusese de interpretă de predilecție a muzicii spaniole. „Îl cunosc pe Schumann, i-am cîntat muzica toată viața, la fel ca pe cea a lui Albéniz, Granados, Falla”, răspundea ea agasată unei întrebări puse într-un interviu pentru lunarul „Gramophone”. „Și nu l-am descoperit pe Mozart atunci cînd murise de 200 de ani...”

Și totuși, cum amintește criticul Alain Lompech într-o evocare în „Le Monde”, *Iberia* și *Goyescas* au fost cele două nume pomenite de pianistă la o întîlnire cu confratele ei brazilian, Nelson Freire, căruia îi spunea că i le lasă moștenire. Freire, apropiat spiritual de ea, o descrie probabil cel mai bine în avalanșa de amintiri publicate în ultimele zile, după anunțul morții pianistei la Barcelona, la vîrsta de 86 de ani. „Era o femeie modestă, iar pianul ei era un soare. Era autentică și cînta așa cum era, fără fard. Pianul ei era plin de aer, vorbea. Sonoritatea sa se răspîndea departe, plutea în sală...”

A fost comparată adesea cu Vladimir Horowitz, dar respingea cu modestie tentativele de a fi atașată astfel unei clase pianistice înalte: „Sînt ceea ce sînt și nu-mi place să fiu comparată cu alții”, afirma într-un interviu cu „New York Times”, în 1995. „În personalitatea mea totul depinde de starea de spirit – uneori foarte sumbră, alteori foarte luminoasă și optimistă. Sînt o persoană foarte oscilantă.”

Surprinsă într-un moment bun, Alicia de Larrocha povestea, într-un interviu

în 1992, mai puțin despre cariera ei de concert, cît despre sesiunile de înregistrări ale cîntecelor spaniole cu Victoria de los Angeles sau cu o altă soprană celebră, Conchita Badia, elevă a lui Granados și căreia i-au dedicat cîntece și Falla, și Pablo Casals. Cu același prilej, Larrocha amintea plăcerea de a interpreta muzică de cameră și concerte publice, astăzi uitate, într-un duo în anii '50 cu violoncelistul Gaspar Cassadó, iar apoi cu Mstislav Rostropovici.

Alicia de Larrocha y de la Calle s-a născut în 1923, la Barcelona și s-a manifestat ca un copil precoce de la vîrsta de 3 ani, luînd ulterior lecții cu pianistul Frank Marshall, elev al lui Granados. A debutat în recital, cu piese de Bach și Mozart la 5 ani, iar la 11 ani în concert cu ocazia Expoziției Internaționale de la Barcelona. La 9 ani înregistra primul ei disc, cu o nocturnă și un vals de Chopin. Primul turneu european l-a făcut abia în 1947, cu recitaluri la Paris, Geneva și Bruxelles. Cariera internațională a demarat însă încet, spre mijlocul anilor '50, după debutul în Statele Unite cu Filarmonica din Los Angeles și un recital mult apreciat, la New York. Criticul Harold C. Schonberg nota cu acel prilej ritmul „extraordinar de flexibil” și evidența pentru el că de Larrocha ar „avea muzica în sînge”.

Întoarsă în Spania, Larrocha făcea în 1959-'62 primele ei înregistrări de referință cu lucrări de Albéniz, pentru *Hispanovox* (republicate în 2003 pe

discul compact de filiala spaniolă a casei EMI) și rămase un model de interpretare. Cariera ei de faimă începea tîrziu, după 1965, și prima apariție cu Filarmonica din New York. Înregistrările aflate astăzi la dispoziția amatorilor reflectă această perioadă tîrzie, cînd Larrocha devenea o pianistă a casei londoneze *Decca* și reînregistra aproape întregul ei repertoriu de tinerete, de la Bach și Scarlatti, la o integrală a concertelor de pian de Beethoven cu Riccardo Chailly, un remarcabil al doilea concert de Brahms sau concerte de Mozart, rămase în memorie. O puteți asculta și vedea în relativ numeroase înregistrări încărcate de fanii ei pe youtube.com.

Un critic american reamintea zilele trecute refuzul pianistei de a cita un compozitor favorit printre maeștri spanioli a căror interpretă neîntrecută va rămîne peste timp. În 1978, Larrocha se mărginea să spună că „Granados a fost unul din marii compozitori spanioli, după mine, singurul care a captat în mod real aroma romantică. Stilul lui era aristocratic, elegant și poetic – complet diferit de Falla și Albéniz. Pentru mine, fiecare dintre ei reprezintă o lume diferită. Falla este cel care a captat într-adevăr spiritul muzicii țiganilor. Iar Albéniz cred că a fost mai internațional decît ceilalți. Chiar dacă muzica lui are savoarea spaniolă în ea, stilul lui este total impresionist”.

ROCKIN' BY MYSELF

Dumitru UNGUREANU

The Police

Puține trupe ce-au explodat în era punk au reușit să reziste momentului acela de glorie. (Dar ce moment!) Majoritatea n-au trecut de primul LP sau single. Frumusețea mișcării punk constă în afirmarea solidară, în demonstrația „do it yourself”, în democratizarea domeniului artistic, tradițional rezervat aristocrației spiritului, în felul de-a contesta ierarhia socială fără lupte de stradă sau revoltă armată. Mă refer, desigur, exclusiv la societatea engleză, unde curentul numit punk poate fi văzut și ca opțiune cetățenească, nu doar moft muzical.

The Police nu face excepție de la regula enunțată în prima frază. Deși cu greu s-ar înscrie în „estetica” punk, cei doi englezi + fiul unui agent CIA au știut să profite de ceea ce părea modă și să redefină standardul rock, așa cum numai trupele mari au reușit. Practic, pe lângă energia adolescentină cu care punkerii suplineau lipsa de instruire, uneori chiar lipsa de ureche muzicală, Sting, Copeland & Summers au pus rafinamentul dat de cunoașterea meseriei și-a istoriei genului. Toți trei aveau o solidă pregătire muzicală care le-a permis, fără dificultate, să prelucere șabloanele punk, dar le-a și asigurat baza pe care au putut construi altceva. Iar acest „altceva” s-a potrivit gustului public în asemenea măsură că trupa a urcat fără efort în fruntea diferitelor clasamente. Și pe bună dreptate.

Materia elementară a succesului a fost furnizată, ca-n multe cazuri din pop-rock, de reggae, infuzie hrănitoare de substanță sonoră, cît și, probabil, halucinogenă. Reauzite la distanță de-un sfert de veac, hituri ca *Roxanne*, *Message in a Bottle*, *Walking on the Moon*, *Spirits in the Material World* sau *One World (Not Three)* conving indubitabil. Nostalgia tinereții trecute? Nu exclud. Ia, vă rog, oleacă de atenție la ritmul elaborat, de sorginte rastafa, trecut prin retorta fabricanților de rom din cel mai pur, în Jamaica mamei lui de rom!... Pe care nu știu cine îl importă la noi, să cumpăr cînd am chef să reascult *Police*, și să retrăiesc începutul anilor '80, cînd se mai găsea Cuba Libre în alimentara din colțul străzii, eu eram tînar și-mi permiteam să mă joc de-a

constructorul socialismului... Ba chiar să cumpăr la negru *Ghost in the Machine*, LP-ul de proveniență Dum-Dum, Made in India, și să-l frec pe pickupul Tesla pînă căpăta șanțuri de neastupat...

Dacă ar fi să intenționez un atentat la estetica rockului, poate mi-aș stoarce mintea să comit un pasaj elevat despre felul în care The Police au transformat rugozitatea punk în *finesse new-wave*, dîndu-le multor cîntăreți ocazionali certitudinea că o pot face și ei. Însă și aici, ca în toate ramurile artei, fie de consum, fie avangardistă pînă la ilizibil, funcționează, să zic așa, prezumția talentului, a înzestrării personale. Muzicieni cu școală bună s-au văzut, destui au scris cîte un hit de neuitat. Nu prea numeroși au, ca Sting, inspirația de-a compune piese de succes, cu mesaj profund și textură orchestrală consistentă. Colateral, foarte puțini muzicieni contemporani au înțeles evoluția tehnicii de redare audio și au remixat înregistrările originare folosind facilitățile surround. Sting este printre cei puțini, iar edițiile discurilor sale în 5.1 sună exact cum te aștepti să sune pop-rockul mileniului III. Camera se umple de muzică la modul concret, senzația e îndesulătoare, fără să sufocă. Pentru că muzica lui Sting, facilă în aparență și foarte consumabilă, conține „ceva”-ul fără de care orice melodie trece pe lângă ureche, fluierînd...

Nu mă delectez prea des cu muzica *Police*. Numele de scenă inhibă pe supraviețuitorul comunismului. Poliția, instrument necesar bunei funcționări a societăților civilizate... Brrr! N-am însă nici o reticență în a recunoaște profesionalismul. O plăcere lucidă însoțește audiția, o senzație de primăvară, chiar și-n plină toamnă...

TOP CARTE

- 1** **Castelul din nori s-a sfărîmat**
Stieg Larsson
Editura: Trei
- 2** **Amintiri și povești mai deochiate**
Neagu Djuvara
Editura: Humanitas
- 3** **Fata care s-a jucat cu focul II**
Stieg Larsson
Editura: Trei
- 4** **Învingătorul este întotdeauna singur**
Paulo Coelho
Editura: Humanitas
- 5** **101 ponturi de bază în fotografia digitală**
Michael Freeman
Editura: Litera Internațional

Radio România Muzical
prezintă
Colecția haute couture
2009-2010

Noi emisiuni, un nou site,
un nou post alternativ online

Din 5 octombrie

Clasic, jazz & more la superlativ

 se aude în FM (97.6 și 104.8)
pe satelit și live online
muzical.radioromania.ro

http://www.supliment.polirom.ro/

Suplimentul DE CULTURĂ Saptaminal de Editura Polirom

EXCLUSIV ONLINE:
Știrile SDC

Zilnic, cele mai proaspete știri din cultură

Cînd Audrey i-a furat rolul lui Marilyn

Dragoș Cojocaru

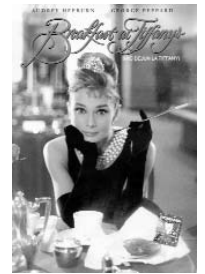
Truman Capote considera că *Mic dejun la Tiffany* reprezintă o piatră de hotar în cariera lui literară și despre Holly Golightly, eroina novelei, spunea că este personajul lui favorit.

Cînd a vîndut drepturile de adaptare studiourilor Paramount, Capote ar fi vrut s-o vadă în rol pe Marilyn Monroe. A fost dezamăgit cînd partitura i-a revenit tinerei actrițe britanice Audrey Hepburn, recompensată cu un Oscar pentru *Vacanță la Roma* (1953). A fost și mai dezamăgit cînd și-a văzut nuela „îmblînzită” în scenariul lui George Axelrod (scris pentru Marilyn), dar, să fim serioși, anii '60 abia erau la început, iar Hollywood-ul, avînd încă reflexele codului Hays, se complăcea în pudicitate și subînțele.

Poate că *Breakfast la Tiffany* nu este un film perfect – este sigur unul care nu poate fi uitat. În miinile regizorului Blake Edwards, cel care, doi ani mai tîrziu, urma să devină „tatăl” popularei *Pantere roz*, *Mic dejun la Tiffany* rămîne și azi o comedie romantică clasică, elegantă și delicată, dintr-o eră definitiv trecută la Hollywood. De văzut acasă, în liniște, în cuplu, eventual împreună cu *Sabrina*, *Vacanță la Roma* și *My Fair Lady*.

Pe de altă parte, la 40 de ani de la premieră, imaginea lui Audrey Hepburn în

rolul lui Holly, cu coafura specifică anilor '60 și un lung port-țigaret în mînă, continuă să fie una din imaginile „iconice” ale celei de a 7-a arte. Pentru că „micul dejun” al lui Capote, trecut prin filtrul cinematografului, a reușit să se transforme într-o emblemă a modei și a stilului – rezultat al lungii și fructuoasei colaborări dintre Audrey Hepburn (votată în continuare drept una dintre cele mai frumoase actrițe din toate timpurile) și cunoscutul designer Hubert de Givenchy. Vă mai miră că, în 2006, una din rochiile concepute pentru acest film s-a vîndut la licitație pentru fabuloasa sumă de aproape un milion de dolari?

TOP FILM

- 1** **Nașul**
Regia: F.F. Coppola
Paramount Pictures
Ediție de colecție – 5 DVD
- 2** **Gomorra**
Regia: Matteo Garrone
Fandango
- 3** **Colecția Cehov**
TVR Media
- 4** **Mic dejun la Tiffany**
Regia: Blake Edwards
Paramount Pictures
- 5** **Memorialul durerii**
Lucia Hossu-Longin
TVR Media

TOP MUZICĂ

- 1** **Baladă lăutărească**
Johnny Răducanu
Soft Records
- 2** **The Resistance (CD+DVD)**
Muse
Warner Music
- 3** **Sounds of the Universe (Deluxe Box Set)**
Depeche Mode
Mute Records
- 4** **Sympathique (CD+DVD)**
Pink Martini
Naive
- 5** **Baionarena**
Manu Chao
Radio Bemba

Poate cel mai bun album Green Day

După succesul incredibil înregistrat de *American Idiot*, albumul vîndut în peste 12 milioane de exemplare, Green Day lansează cel de-al optulea album de studio, *21st Century Breakdown*. Acesta oferă 70 de minute de muzică punk a noului mileniu, o operă rock structurată în trei acte: *Heroes and Cons*, *Charlatans and Saints* și *Horseshoes*.

Pentru acest album trupa a început înregistrările încă din 2006, sub producția legendarului Butch Vig, cunoscut pentru colaborările sale cu Nirvana, Smashing Pumpkins, Garbage și mulți alții. După *American Idiot*, „ne-am întrebăat cît de ambițioși mai putem fi?”, mărturisește solistul și chitaristul Billie Joe Armstrong. „Puteam să alegem să facem un pas în față sau să ne întoarcem la rădăcini. Am ales să mergem mai departe.”

Criticii muzicali consideră albumul ca fiind una dintre exploziile anului 2009 în piața muzicală. *21st Century Breakdown* vorbește despre luptele clasei muncitoare, demonii interiori ai fiecăruia, despre apatie și „American Dream”, care e pe cale de dispariție. Materialul

„reflectă ce s-a întîmplat în ultimii trei ani, toate puse pe muzică cu o serie de declarații curajoase”.

Cea mai curajoasă piesă pare *March of the Dogs*, care vorbește despre ipocrizia religioasă. „Nu am nimic împotriva religiei”, spune Armstrong, „vorbit despre rugăciunile oamenilor izvorîte din credința oarbă. Eu sînt pentru spiritualitate. Nu e nimic mai spiritual decît rock'n'roll.” Primul extras pe single, *Know Your Enemy*, beneficiază de un videoclip care a fost lansat la nivel internațional pe 24 aprilie. Materialul este unul conceptual care descrie viața unui cuplu american, Christian și Gloria, ce se confruntă cu turbulențele cotidiene ale timpurilor noastre.

În review-ul spectacolului de la „Oakland's Fox Theater”, revista „Rolling Stone” a scris că trupa, prin contribuția chitaristului Jason White și Jeff Matika și a clăparului Jason Freese, a realizat „o așezare asemănătoare cu *Quadrophenia* pentru piesele rock clasice de pe *21st Century Breakdown* și punk-ul a lovit pe atît de tare pe cît trebuia să lovească”. Jurnaliștii spun că „au demonstrat că rock opera poate fi la fel de punk ca un Clash '45, concluzionînd că „*21st Century Breakdown* este cel mai bun album Green Day”.

Green Day, *21st Century Breakdown*, Reprise Records, 39.9 lei

SDC vă recomandă

Fabrica de singurătate a lui Herr Paul

Din motive de veșnică neadaptare geografică, nu mai văzusem o piesă de Radu Afrim de la *Mansardă la Paris cu vedere spre moarte* încoace. Ce-i drept, nici Radu Afrim nu stă într-un loc.

Luiza Vasiliu

În ultima vreme a lucrat cu teatrele din Timișoara, Baia Mare, Sfântu Gheorghe, Piatra Neamț și Brăila. La Piatra Neamț am ajuns și eu duminică, 27 septembrie, la deschiderea stagiunii Teatrului Tineretului, cu premiera piesei *Herr Paul* de Tankred Dorst (traducere de Victor Scoradeț). În mare, știam la ce să mă aștept: un spectacol care să nu mă lase să moțăi, o experiență teatrală al cărei motor e imaginația ieșită din tipare a regizorului. În realitate însă, nu numai că n-am moțăit, dar vigilența de spectator mi-a fost întreruptă de-a lungul celor două ore și ceva doar de frecvențele hohote de râs (pe care, oricât m-aș fi străduit, nu le-aș fi putut tempera). *Herr Paul* e dement, decadent, hilar, genul de spectacol în timpul căruia nici nu-ți trece prin cap să te uiți la ceas și care te face să exclami, lovindu-te cu zgomot peste genunchi, „nu se poate, domnule, așa ceva!”.

Pe scurt, povestea ar suna astfel: doi bătrâni care locuiesc ilegal într-o fostă fabrică de săpun refuză să plece, în ciuda insistențelor tânărului moștenitor al fabricii. După cum era de așteptat, spectacolul e mult mai mult de-atât, iar materia lui e făcută din tot ce se adaugă, în straturi amestecate, pe scheletul acțiunii. Scenografia, semnată de Iulia Vîlsan (cu care Afrim a mai lucrat la *Piața Roosevelt*), construiește o cameră a ororilor singurătății, învada de obiecte bizare, fluturi și libelule, tablouri porno-kitsch, animale împăiate, oglinzi – un decor care, în loc să producă o reacție de respingere claustrofobă, provoacă privirea la inventarii delicioase, ca și cum spectatorul s-ar afla în căutarea indiciilor în stare să dezlege cine știe ce mister ascuns. În această cameră, Herr Paul și sora lui, Luise, locuiesc ca niște morți-vii, ultimele exemplare împăiate ale unei lumi dinaintea construcțiilor moderne din piața Friedrich Engels. Ei sînt, asemeni lui Hamm și Clov din *Sfârșit de partidă* a lui Beckett, ultimii rămași, doar că lumea există bine-mersi în afara casei lor, de unde

Cezar Antal și Lucretia Mandric în Herr Paul

Herr Paul n-a mai ieșit de ani de zile și nici n-are de gând să mai iasă vreodată.

Herr Paul îți cere să-l vezi de mai multe ori

Piesa începe cu un motto din Frații Grimm („Copilul cel greu”), o intrare în poveste bolborosită ininteligibil de cei doi bătrâni care, încet-încet, ajung să pronunțe cuvintele cum trebuie. Limbajul dezarticulat își regăsește coerența doar pentru a fi aruncat apoi în aer prin asocieri absurde și o invenție lexicală savuroasă („scăunețul” și „taburelul” sînt doar două exemple pe care le-am ținut minte din avalanșa de jocuri de cuvinte din piesă). Deformărilor limbii li se adaugă și cele ale realului. Ca în povestirile Fraților Grimm, reperatele cunoscute sînt înghițite de fantastic. Afrim preia recuzita tipică istoriilor gotice și o transformă în decor de Disneyland pentru adulți: uși misterioase se deschid din tavan,

intrarea în scenă se face prin șemi-neu, bătrînii pregătesc supă de arici și șerpi, iar Herr Paul cîntă la orgă (ca să nu mai zic de coregrafia à la Bollywood, care-a zguduit sala de-atîta râs).

Herr Paul și Luise, îmbrăcați în pelerine lungi acoperite de nasturi, cu capul ascuns de-o glugă de aviator de la 1900, sînt un cuplu de bătrîni descreierați și tandri, jucat magistral de Cezar Antal, probabil unul din cei mai buni tineri actori de la noi, și de Lucretia Mandric, o parteneră care știe să păstreze echilibrul perfect dintre cele două personaje. Andrea Gavrilu reușește o interpretare aproape tulburătoare a copilului idiot, Matei Rotaru e un Helm (moștenitorul fabricii de săpun) înțepat și hotărît să aducă fabrica părăsită pe calea progresului, Nora Covali face din domnișoara Schwarzbeck o perfectă frăulein hitleristă, iar Isabela Neamțu are, în rolul iubitei lui Helm, cîteva stridențe și falsetto-uri, care poate vor dispărea în reprezentațiile viitoare.

Construit prin acumulare de corespondențe și detalii, ca *Playtime* al lui Tati redus la dimensiunile unei săli mici de teatru, *Herr Paul* îți cere, fără discuție, să-l vezi de mai multe ori. Metateatral pe alocuri (scena în care Lilo își arată talentele de actriță pe „sfînta scîndură”), permanent exploziv, spectacolul se termină pe măsură ce rîsul se stinge, cu o imagine de animal hibrid coborîtă parcă din Bosch și cu senzația unui rău iremediabil care tocmai s-a produs sub ochii tăi. *Herr Paul* ți se strecoară în minte ca o halucinație provocată, deregîndu-ți puțin cîte puțin mecanica fină a inimii. De văzut, neapărat.

POLIROM – prima editură românească recompensată la Romanian PR Award

Campania „Întrebă-mă despre FIRMIN” a primit miercuri, 30 septembrie, Silver Award for Excellence la Romanian PR Award (categoria Buget –/Creativitate +). „Întrebă-mă despre FIRMIN” este o campanie a Editurii Polirom realizată de Oana Boca (director de imagine), cu ajutorul graficianului Laurențiu Midvichi, pentru promovarea romanului *Firmin* de Sam Savage (colecția „Biblioteca Polirom”, traducere de Vali Florescu).

„Deși premiul intră în portofoliul editurii pe care o reprezintă, semnificația acestei distincții merge dincolo de brandul Polirom. Este pur și simplu o poveste de succes a pieței de carte românești, care, prin prezența campaniei «Întrebă-mă despre FIRMIN» printre câștigătorii celei mai importante competiții autohtone dedicate PR-ului, se înscrie într-o zonă de normalitate și în ceea ce privește partea de promovare și PR. Campania Polirom a fost un succes în primul rînd datorită sprijinului imens pe care mi l-au acordat prietenii, cunoștințele sau chiar necunoscuții și, firește, media românești. Le mulțumesc tuturor celor care au crezut în acest proiect”, declară Oana Boca.

Teodor Frolu, președintele Clubului Companiilor de Relații Publice, a declarat în cadrul galei că aceasta

este campania care l-a impresionat cel mai mult în competiția din acest an.

Campania Editurii Polirom a concursat, la categoria înscrisă în concurs, cu agenții importante de PR, precum McCann PR, Lowe PR, The Practice sau GMP PR.

Cea de-a 7-a ediție a competiției s-a bucurat de susținerea unui juriu internațional, reunind competențe în comunicare din SUA, Germania, Belgia, Marea Britanie, Italia, Turcia și România.

Campaniile câștigătoare au fost apreciate conform criteriilor de performanță ale Asociației Internaționale de Relații Publice. Romanul *Firmin*, considerat cartea-vedetă a Tîrgului Internațional de Carte de la Frankfurt, ediția 2007, a fost descoperit și adus în oferta editurii de către Bogdan-Alexandru Stănescu, director editorial Polirom.

Laureații Galei PR Award din acest an

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3, CP 266, tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214111, fax: 0232/ 214111

Colegiul editorial: Emilia Chiscop, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor șef: George Onofrei

Redactor șef adjunct: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Florin Iorga

Rubrici permanente:

Adriana Babeți, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil Brumar, Dragoș Cojocaru, Emilia Chiscop, Mădălina Cocea, Daniel Cristea-Enache, Radu Pavel Gheo, Florin Lăzărescu, Veronica D. Niculescu, Adrian Olaru, Diana Soare, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu.

Carte: Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu.

Muzică: Victor Eskenasy, Dumitru Ungureanu. **Film:** Iulia Blaga. **Teatru:** Mihaela Michalov.

Arte vizuale: Constantin Vică. **Caricatură:** Lucian Amarii (Jup). **Grafică:** Ion Barbu. **TV:** Alex Savitescu.

Actualitate: Robert Bălan, R. Chiruță, Ciprian Nedelcu, Veronica D. Niculescu, Elena Vlădăreanu, Cristina Hermezii.

Publicitate: Oana Asaftei, tel. 0232/ 252294

Distribuție / Abonamente: Mihai Sărbu, tel. 0232/ 271333. Media Distribution S.R.L., tel. 0232/ 216112

„Suplimentul de cultură” este înscris în Catalogul presei interne la poziția 2378. Pentru abonamente vă puteți adresa oricărei Agenții Rodipet din țară sau oricărui oficiu poștal. Cititorii din străinătate se pot abona la adresa: export@rodipet.ro.

Tarife de abonament: 18 lei (180.000) pentru 3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Tipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului » „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri NewsIn » Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

ENȚICLOPEDIA
ENCARTA

Luiza VASILIU

Scris

Am apărut de multe ori în Ențiclopedie scrisorile, plicurile parfumate și binefacerile Poștei Române. Am vorbit despre obiceiul de-a purta pălărie, despre ceaiuri băute sub umbrelă și despre umbrele care adăpostesc călătorii atunci cînd plouă cu ceai. Am plictisit, probabil, destulă lume cu încăpățînările astea melancolice. Și-am să mai plictisesc alți onorabili cititori, chiar azi de exemplu, pentru că tocmai am citit un articol publicat de Umberto Eco în „The Guardian”. Pretextul e un alt articol apărut în presa italiană, în care se demonstrează pe vreo trei pagini (cu tot cu statistici și mărturii) că scrisul frumos nu prea mai interesează pe nimeni. Eco zice că declinul scrisului de mînă n-a început cu telefonul mobil sau calculatorul, ci cu pixul. Pixul e de vină că, la un moment dat, scrisul a devenit, din îndeletnicire delicată și minuțioasă, o practică banală, insipidă și anonimă. Înainte de pix, au fost tocurele înmuiate în călimări, care umpleau băncile și caietele de porci grași de cerneală, apoi au venit stilourile cu rezervor și penițe de tot felul (cu care unii din noi încă mai scriu din cînd în cînd, la ocazii speciale). Inventarea pixului a adus cu sine un scris „fără suflet, stil, personalitate”, mai spune Eco. Partea cu sufletul ar trebui investigată cu mai mare atenție. Încercați, într-o după-masă de sîmbătă în care nu vă e somn, să scrieți un mail scurt cuiva. Luați apoi o foaie de hîrtie și un stilou și scrieți o scrisoare scurtă aceleiași persoane. În primul rînd, veți încetini ritmul, o scrisoare trebuie să arate bine, fără prea multe cuvinte tăiate. Pentru asta, trebuie să te gîndești bine ce vrei să spui, așa că s-ar putea ca scrisoarea să ia de două ori mai mult timp decît mailul. Diferența dintre textul scris cu stiloul și cel din calculator ar trebui în cazul ăsta să fie chiar sufletul scrisului de mînă? Mai bine verificați dvs. singuri, decît să vă spun eu vreo prostie. Contează doar să nu ne speriem și să nu ne aruncăm stilourile pe fereastră – scrisul de mînă n-o să dispară, ci o să se mute în școlile de caligrafie, pe șervețele și în jurnalele intime. Aștept ca o astfel de școală să se deschidă și în România, ca să pot scrie o rubrică pe mai multe foi groase și crem, pe care să le trimit par avion tuturor cititorilor ei (promit că o să renunț totuși la plicurile parfumate).

ISSN 1584-8272

Turnesolul comunismului

FILM

Iulia BLAGA

Pe Governors Island, la un kilometru de Manhattan, se poate vizita azi o așezare dispărută prin anii '50, la decizia armatei americane, Goverthing. Avea 29 de locuitori cînd armata a acoperit-o cu pămînt, îngropînd-o și în anale, pentru că s-a negat de atunci înapoi, se spune, existența lui Goverthing.

Turiștii află acum că locuitorii (urmași ai unor emigranți belgieni și francezi) își câștigau existența lucrînd la o fabricuță de globuri cu zăpadă falsă (snow balls) și mai află trista poveste a unui locuitor care, cînd a auzit că nevasta îl înșală cu angajatul micii benzinării (nu se știe de ce era nevoie de benzinărie pe o insulă așa mică), a umplut un gard întreg cu căsuțe pentru păsări. Situl arheologic mai scoate la lumină altă imagine suprarrealistă – niște felinare îngropate în pămînt pînă la brîu, ca niște flori de care ai grijă să nu cadă și pe care le vîri și mai mult decît trebuie.

Amintiri din Epoca de Aur te trimite cu gîndul la un glob de sticlă în care ninge și de sus în jos, dar și de jos în sus, peste un peisaj semi-idilic,

Amintiri din Epoca de Aur — Tovarăși, frumoasă e viața!, de Ioana Uricaru, Hanno Hofer, Răzvan Mărculescu, Constantin Popescu, Cristian Mungiu. Cu: Alex Potocean, Viorel Comănici, Avram Birău, Ion Sapdaru, Virginia Mirea, Calin Chirila

modelat din memorie. Dintre toate cele șase filme care compun acest film-omnibus, sau, mă rog, cele patru care alcătuiesc *Tovarăși, frumoasă e viața!* (filmul intră în două tranșe pentru că ar fi fost prea lung), *Legenda activistului în inspecție* seamănă cel mai mult cu un glob de zăpadă. Nostalgice sînt toate filmele, dar nu în sensul regretului. Cristian Mungiu, motorul proiectului – e scenaristul, producătorul și coregizorul (regizînd alături de Ioana Uricaru, Hanno Hofer, Răzvan Mărculescu și Constantin Popescu), a intenționat să facă un film de public. După 4 luni, 3 săptămîni și 2 zile probabil că simțea și nevoia unui catharsis vesel și poate că dorea ca prin aceste tragi-, dar mai mult comice

legende urbane să încheie conturile cu comunismul. Să-l dezgroape din pămîntul care l-a acoperit, pentru a-și lua definitiv adio de la el.

Mai legat de comunism decît 432

Amintiri din Epoca de Aur mi se pare mai legat de comunism decît era 432, care se referea la o problemă morală ce nu avea neapărat de-a face cu un regim politic. (Am făcut o pauză de la scris și am citit o știre despre o studentă din China care se mărîta contra cost ca să plătească operația ce ar salva-o pe prietena ei!)

Amintiri din Epoca de Aur (cel mai mult îmi place *Legenda fotografului oficial*) seamănă, în schimb, cu

recapitularea pe care o fac cei aflați în evoluție personală și care trebuie să rezolve ce a rămas nerezolvat în trecut. Și atunci îl rememorează, îl retrăiesc în minte, suferă din nou, se enervează etc., după care aruncă totul la spate. Diferența nr. 1 e că retrăirea trecutului e în proiectul lui Mungiu mai mult o inventariere de amănunte care alcătuiesc un întreg decît urmărirea unui fir epic. Eu așa văd lucrurile. Probabil că un străin e mai atent la poveste. Pe mine m-au furat amănuntele. Diferența nr. 2 e că rememorarea se face în cheie comică, cu un miez dur la ficcare legendă în parte. La partea cu rîsul e și testul. Te rîzi (sic)? Da, înseamnă că te-ai detașat de comunism. Nu? Înseamnă că probabil nu l-ai eliminat încă.

Două întîmplări

L-am ajutat pe un prieten să-și cumpere șifonier. Ajudat, vorba vine. M-a luat cu mașina, am mers împreună la magazin și-am supravegheat transportul pînă acasă la el. Șifonierul, un animal! Mă durea spatelul numai cînd l-am văzut. Mi se părea imposibil de ridicat fără vreo macara, ceva. Noroc că prietenul meu plătise niște angajați de la magazin să se ocupe de transport. Au ei scule pentru asta, mi-am zis. Dar cînd am mai văzut și cine-s băieții care trebuie să-l care, m-a apucat durerea de suflet: doi pricăjiți la

un metru cincizeci bucata și șaptezeci de kile, puși amîndoi pe cîntar. Practic, cineva doi pitici să care mobilă n-am putut înțelege. N-ar trebui să fie trecută calitatea de „culturist” în fișa postului unui asemenea job? Mă rog, cu toată durerea din suflet, nici nu mi-a trecut prin cap să mișc un deget ca să-i ajut. Și-au făcut-o cu mîna lor. Doar erau plătiți pentru asta. Cînd s-au pus băieții pe treabă, arătau săracii ca două termite inimoase care și-au ales limpede o sarcină mult peste puterile

lor. Am pariat scurt în minte că nici nu mișcă șifonierul un centimetru, dar mi se urca într-o mașină, să-l coboare, apoi să-l tîrîie pe scări într-un apartament la etajul 1. Au cîștigat pariul. Bine, au și pierdut prin transpirație jumătate din greutatea corpului în timpul transportului. Mă uitam la ei și nu-mi venea să cred. Probabil erau telepați, ceva în genul ăsta, și puteau mișca obiectele cu forța minții. Mă gîndeam la un moment dat să-i provoc să care din priviri mașina de spălat de pe hol în baie, dar cred că riscam să rămînă din ei doar o baltă de sudoare, apoi să se evapore. I-am admirat în

TRIMISUL NOSTRU SPECIAL

Florin LĂZĂRESCU

tăcere și-am tresărit, la urmă, după tot calvarul, cînd i-am văzut în stare să mai și vorbească:

– N-aveți o țigară în plus?

Le-am dat două și binețe...

Și-am mai văzut în scara blocului de-acolo ceva de poveste. Un bătrîn îmbrăcat fix ca la țară, cu bundiță pe el, așezat în fund și privind cumva în gol către copiii care se jucau în parcul din față. Prietenul meu a trecut pe

lîngă el, eu veneam din urmă.

– Un foc, n-ai un foc?!... N-ai..., a întrebat și și-a răspuns tot el, fără să-și miște capul.

M-am apropiat, mi-am scos bricheta și i-am întins-o. Mîna lui cu țigara nici nu s-a mișcat. I-am aprins-o eu. Cînd a auzit scăpăratul brichetei, a tresărit. Apoi a tras adînc din țigară, privind cumva în gol către copiii care se jucau în parcul din față. Era orb.